

เกณฑ์การพิจารณาคำไทยในภาษาเขมร

เขมรมีคำหลายคำที่มีรูปคำและความหมายเหมือนหรือคล้ายกับคำในภาษาไทย คำเหล่านี้บางคำเป็นคำที่ต่างก็ยืมมาจากภาษาอื่น เช่น บาลี สันสกฤต อังกฤษ ฝรั่งเศส แต่นอกจากคำที่ทราบแน่ชัดว่ายืมมาจากภาษาอื่นแล้ว ก็ยังมีคำที่มีรูปคำและความหมายเหมือนกับในภาษาไทยและภาษาเขมรอีก คำประเภทนี้จะเรียกว่า คำไทย-เขมร ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คำที่จัดให้เป็นคำไทย-เขมร จะนำมาศึกษาเพื่อพิจารณาว่า จะมีหลักฐาน เหตุผล หรือปรากฏการณ์ทางภาษา ลักษณะใดบ้างที่จะชี้ว่าในกลุ่มคำไทย-เขมรนั้น คำใดบ้างเป็นคำไทย คำที่ได้พิจารณาแล้วว่า เป็นคำไทยจะนำมาศึกษาอย่างละเอียดในคานเสียงและหน้าที่ของคำซึ่งปรากฏในภาษาเขมร ว่าแตกต่างจากภาษาไทยไปอย่างไร (ดูบทที่ 4 และ 5) ส่วนคำไทย-เขมร ที่ไม่อาจพิจารณาได้ว่าเป็นคำไทย จะไม่ศึกษาเพราะคำไทย-เขมร บางคำที่พิจารณาได้ว่าเป็นคำเขมรอยู่นอกขอบเขตการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ส่วนคำไทย-เขมรบางคำซึ่งไม่อาจชี้ได้ว่าคำใดเป็นคำเขมร คำใดเป็นคำไทย เพราะมีหลักฐาน หรือเหตุผลทางภาษาไม่เพียงพอที่จะบ่งไปทางใดได้ ก็จำเป็นต้องทิ้งค้างไว้เพื่อศึกษาต่อไป

เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาคำไทย-เขมร ว่าคำใดเป็นคำไทยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ 4 เกณฑ์ ดังนี้

- ก. อักษรวิธีและระบบเสียง
- ข. รูปคำและความหมาย
- ค. วิธีการใช้คำ
- ง. คำที่ปรากฏในภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ

3.4 อักษรวิธีและระบบเสียง

อักษรวิธีและระบบเสียง เป็นเกณฑ์ที่จะช่วยในการพิจารณาคำไทย-เขมรได้ว่าคำใดเป็นคำไทย วิธีนี้เป็นวิธีที่ ดร.กาญจนา นาคสกุล ได้ศึกษาแล้วและได้เสนอวิธีการพิจารณาคำโดยเกณฑ์ไว้ในวิทยานิพนธ์ชื่อ "A Study of Cognate Words in Thai and Cambodian"¹ โดยถือทฤษฎีที่ว่าภาษาหนึ่ง ๆ อาจจะมีลักษณะเฉพาะของตัวเองซึ่งไม่จำเป็นต้องปรากฏในภาษาอื่น ถ้าลักษณะเฉพาะนั้นไม่ปรากฏในคำบางคำในอีกภาษาหนึ่ง ลักษณะนั้นจะเป็นที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน เพราะย่อมแตกต่างจากลักษณะที่ปรากฏในคำอื่น ๆ ที่เป็นปกติในภาษา ลักษณะที่แปลกไปนี้ น่าจะเป็นหลักฐาน หรือเป็นเครื่องชี้ได้ว่า เป็นสิ่งที่ได้รับเข้าไปเพราะด้วยการยืมคำจากอีกภาษาหนึ่ง และคำใดซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคำอื่น ๆ ในภาษา คำนั้นน่าจะเป็นคำยืม

เกณฑ์ในการพิจารณาคำอักษรวิธีและระบบเสียงของคำไทย-เขมร เพื่อชี้ว่าคำใดเป็นคำไทย ตามที่ ดร.กาญจนา นาคสกุล ได้เสนอไว้ในวิทยานิพนธ์เล่มดังกล่าวแล้วมี 6 ประการ คือ

- ก. พยัญชนะต้น /n/, /m/, /l/ ในภาษาเขมรที่เขียนด้วย หฺน หฺม และ หฺล
- ข. คำที่ตรงกับคำที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาไทยเป็นหน่วยเสียง /r/
- ค. คำที่มีพยัญชนะต้นเป็นหน่วยเสียงควบ พยัญชนะระเบิดกับพยัญชนะข้างภาษาไทย เป็นพยัญชนะระเบิดไม่มีลม แต่ในภาษาเขมรเป็นพยัญชนะระเบิดมีลม
- ง. ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นไปตามปกติของหน่วยเสียงสระโฆฆะ (First register vowels)² และหน่วยเสียงสระโฆฆะ (Second register vowels)³ กับหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาเขมร

¹ Karnchana Nacaskul, "A Study of Cognate Words in Thai and Cambodian (unpublished Master's Thesis, University of London, 1962).

² หน่วยเสียงสระโฆฆะ (First register vowels) หมายถึง หน่วยเสียงสระซึ่งปกติเกิดกับพยัญชนะกลุ่มที่ 1 คือ ตัว ส ๓ ๕ และพยัญชนะ 2 ตัวแรกของวรรคในอักษรวิธีเขมร

³ หน่วยเสียงสระโฆฆะ (Second register vowels) หมายถึง หน่วยเสียงสระซึ่งปกติเกิดกับพยัญชนะกลุ่มที่ 2 คือ ตัว ๗ ๙ ๑๑ และพยัญชนะ 3 ตัวหลังของวรรคในอักษรวิธีเขมร

จ. คำที่ปรากฏรูปวรรณยุกต์ในภาษาไทย

ฉ. คำที่ลงอุปสรรคภาษาไทย

การพิจารณาคำไทย-เขมร ว่า คำใดเป็นคำไทยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะนำเกณฑ์ 6 เกณฑ์ที่ ดร.กาญจนา นาคสกุล ได้ศึกษาแล้วมาเป็นหลักพิจารณาเฉพาะคำไทย-เขมร ที่มีลักษณะเป็นคำไทยที่เขมรยืมไป แต่จะศึกษาให้ละเอียดขึ้น และได้เพิ่มเกณฑ์การพิจารณาที่จะชี้คำไทย-เขมรว่าเป็นคำไทยอีก 3 เกณฑ์ ดังนี้ คือ

ข. พยัญชนะต้นในภาษาเขมรเขียนด้วย ท

ช. พยัญชนะต้นในภาษาเขมรเขียนด้วย ฌ

ฉ. วิธีการเขียนของไทยที่ปรากฏในภาษาเขมร

3.1.1 พยัญชนะต้นในภาษาเขมรที่แทนเสียง /m/, /n/, /l/, /r/ และ /v/

3.1.1.1 พยัญชนะต้นในภาษาเขมรที่แทนเสียง /m/, /n/ และ /l/

ตามหลักอักษรวิธีเขมร เสียงพยัญชนะต้น /m/, /n/ และ /l/ เมื่อนำเสียงสระโฆชะ จะเขียนด้วยตัวพยัญชนะ มี ฌ พ ได้ตามลำดับ ดร.กาญจนา นาคสกุล ได้ศึกษาคำในเขมรและพบว่า

เมื่อเสียง /m/, /n/ และ /l/ ในภาษาเขมรนำเสียงสระโฆชะแล้ว ตัวเขียนปรากฏรูปเขียน หุม หุน และ หลว รูปเขียนเหล่านี้จะเป็นเครื่องหมายใดควา คำเหล่านั้นเป็นคำยืมจากภาษาไทยเพราะการไข ห นำอักษรเดี่ยว เป็นหลักปฏิบัติที่เป็นปกติในภาษาไทย เพื่อประโยชน์ในการผันเสียงวรรณยุกต์เขมรไม่มีวิธีการเช่นนี้ จึงถือว่า คำกลุ่มนี้เป็นคำไทย เช่น

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	
หุม	/mว้:/	หุม	/mว้:/
หั่ง	/nั้ง/	หั่ง, หั่ง	/nan/
หลว	/lั้ว/	หลว	/lu:ว้/ ¹

¹Ibid., p. 146

ในภาษาไทย ไม่มีวิธีการอื่นใดที่จะเขียนคำเหล่านี้ได้อีก การใช้ ห นำ จึงนับได้ว่า เป็นลักษณะเฉพาะในภาษาไทย คำไทย-เขมร คำใดปรากฏรูปในภาษาไทยเขียนด้วย ห นำอักษรเดี่ยว จึงจะสรุปว่าเป็นคำไทยทั้งสิ้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติมว่า คำไทย-เขมร ลักษณะนี้เมื่อปรากฏเป็นคำในภาษาเขมร จะปรากฏรูปเขียนได้หลายรูป คือ เขียนด้วย หม ม หล และเขียนด้วย มี ฌ และ ฬ อาจจะเขียนด้วย ม น ล หรือเขียนได้หลายรูปในคำเดียวกัน เช่น

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	
หมค	/m̄ɔ̄t/	หมค, มีต	/mɔt/
หม้าย, ม้าย ¹	/mǎ:y/	มีาย	/ma:y/
หมวก	/m̄n̄ɔ̄k/	มีวก	/m̄n̄ɔ̄k/
หนัง	/n̄ɔ̄ŋ/	นงัง, ฌ่าง	/nan̄/
หลาก	/l̄ɔ̄:k/	หุลาก, ฟาก	/la:k/
เหลน	/l̄ɔ̄:n/	ฬิน	/len/
หลุก	/l̄ɔ̄t/	ลุก	/l̄ɔ̄t/

3.1.1.2 พยัญชนะต้นในภาษาเขมรที่แทนเสียง /y/ และ /v/

ในภาษาเขมร เมื่อเสียง /y/ และ /v/ นำเสียงสระ
 ๐ โฆมะ ตัวเขียนจะใช้ ยี แทนหน่วยเสียง /y/ และ หว กับ วิ แทนหน่วยเสียง /v/
 และเมื่อนำเสียงสระโฆมะ ตัวเขียนจะใช้รูป ย และ ว ตามลำดับ

¹ คำมาย ไทยโบราณเขียน หม้าย F.K. L1 ได้อธิบายไว้ในหนังสือชื่อ A Handbook of Comparative Tai หน้า 75 ว่า ไทยทุกถิ่นใช้คำ หม้าย ทั้งสิ้น

ตัวเขียน ยืง และ วั ปกติใช้เขียนคำเลียนเสียง คำยืมที่ทราบที่มาแล้ว และ คำเขมรอื่น ๆ ¹ คำเหล่านี้บางคำมีรูปและความหมายตรงกับคำในภาษาไทย เมื่อนำคำไทยที่มีความหมายเดียวกันมาเทียบ จะพบว่าพยัญชนะต้นของคำไทยเหล่านั้นเขียนด้วย หย หญ และ หว เสมอ การใช้ ห นำเป็นลักษณะเฉพาะในภาษาไทย จึงทำให้เชื่อได้ว่า คำไทยเหล่านี้จะเป็นคำที่เขมรยืมไป ตามเหตุผลเกี่ยวกับที่ได้กล่าวไว้ใน 3.1.1.1

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	
หยอง	/yɔ̃:ŋ/	ยืง	/yo:ŋ/
หยก	/yɔ̃:k/	ยก	/yɔ̃:k/
หญา(ปล้อง)	/yã: plɔ̃:ŋ/	ย้า(ปลง)	/ya: phlɔ:ŋ/
แหวน	/wɛ̃:n/	แวน	/vaen/
แหวะ	/wɛ̃ʔ/	วะ	/vɛ̃əh/

ส่วนคำที่เขียนด้วย หว เป็นคำยืมจากไทยเช่นกัน แต่จะเป็นคำที่ตรงกับคำไทยพวกที่พยัญชนะต้นเป็นหน่วยเสียง /f/ (ดู 3.1.4)

จากเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าวแล้วนี้ ทำให้ได้พบคำไทยในภาษาเขมรตามหลักฐานการใช้ ห นำพยัญชนะ ม, น, ล, ย และ ว จำนวน 44 คำ พจนานุกรมเขมรบันทึกว่าเป็นคำไทยแล้ว 32 คำ และไม่บันทึก 12 คำ (ดูรายการคำที่ 1 ในภาคผนวก ข หน้า 356)

3.1.2 พยัญชนะต้นในภาษาเขมรเขียนด้วย ท

หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /a/ ในภาษาเขมรจะเขียนด้วยตัว ฏ และ ท คำที่เขียนด้วยตัว ท มีบันทึกไว้ในพจนานุกรมเขมรทั้งหมด 13 คำ และระบุว่า เป็นคำยืมจาก

¹Nacaskul, *op. cit.*, p. 141.

ภาษาต่างประเทศทั้งหมด¹ จึงสรุปได้ว่าเขมรใช้ตัว ท เขียนคำยืมภาษาต่างประเทศที่นั้น ผู้วิจัยได้พบคำ ซึ่งไม่ได้บันทึกในพจนานุกรมเขมรอีก 1 คำ ตรงกับคำไทย จึงได้รวมไว้เป็น คำไทยที่เขมรยืมไปด้วย คำไทยประเภทดังกล่าวนี้ปรากฏ 4 คำ ดังนี้

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	
กระดุม	/kra'dum/	กูฑู	/kdum/
คั้น	/dɪn/	จึน	/dɪn/
ค้อ	/dɔː/	ชี	/dɔː/
คูกัน	/du'dan/	ชฎาน	/dù'dan/

3.1.3 พยัญชนะต้นในภาษาเขมรเขียนด้วย น

ตัวพยัญชนะที่ใช้แทนหน่วยเสียง /n/ ในภาษาเขมรมี 2 ตัว คือ น และ จ เช่นเดียวกับในภาษาไทย ตัว น เป็นตัวที่ใช้เป็นปกติในภาษา ส่วนตัว จ ใช้เขียนคำยืมจากภาษาต่างประเทศ มีภาษาบาลี สันสกฤต ภาษาญวน เป็นต้น นอกจากนี้ก็ใช้เขียนคำอุทาน และคำเลียนเสียงบางคำเท่านั้น คำเขมรแท้ ๆ ส่วนใหญ่จะเขียนด้วยตัว น เช่นเดียวกับในภาษาไทยที่ใช้ตัว น เขียนโดยทั่วไป จะใช้ จ ก็ต่อเมื่อเป็นคำยืมจากภาษาบาลี สันสกฤต ที่ต้องเขียนตามรูปเดิม เท่านั้น

ในการศึกษาคำไทย-เขมร ได้พบว่า มีคำเขมรกลุ่มหนึ่งเขียนด้วยตัว จ ในขณะที่คำไทยที่มีเสียงและความหมายตรงกันจะเขียนด้วยตัว น คำกลุ่มนี้ จึงน่าจะพิจารณาจากรูปเขียนได้ว่าความไม่ปกติมีอยู่ในคำเขมร คำกลุ่มนี้น่าจะเป็นคำยืมจากไทยไป นอกจากนี้เมื่อได้พิจารณาให้ลึกกลงไปอีก ก็พบว่า ส่วนใหญ่จะมีข้อบังคับทางเสียงเพิ่มขึ้นด้วย คือ การที่

¹ พุทธสาสนนพิทย พจนานุกรมเขมร. เล่ม 1 (พนมเปญ: พุทธสาสนนพิทย, 2512) หน้า 325

ใช้ตัว ฅ เขียนได้ทำให้เสียงสระที่ตามมามีเสียงตรงกับสระในภาษาไทย มากกว่าที่จะเขียนด้วยตัว จ จึงอาจจะเป็นไปได้ว่า เขมรจำต้องใช้ตัว ฅ เขียน เพื่อรักษาเสียงสระให้ตรงกับคำภาษาไทยซึ่งเป็นคำที่ยืมมา

คำไทย-เขมร ที่พิจารณาได้ว่าเป็นคำไทยตามเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าวแล้วนี้ เท่าที่พบมี 10 คำ เป็นคำที่พจนานุกรมเขมรบันทึกว่าเป็นคำไทย 5 คำ และไม่ได้บันทึก 5 คำ

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	
ทนาย	/tha'na:y/	ทะนาย	/thah na:y/
นัด	/nát/	นัต	/nat/
น้ำ(สร่ง)	/nám sǝŋ/	นาม(สร่ง)	/na:m srɔŋ/
โนรี	/no: ri:/	นูรี	/no: ri:/
แนะ	/nɛʔ/	แน	/nae/
แนนอน	/nɛ: nɔ:n/	แนณน	/nae nɔ:n/
แนน	/nɛ:n/	แนน	/naen/
น้ำว่า	/nám wá:/	นามว่า	/nam vâ:/
รดน้ำ	/rót nǎ:m/	รุตนาม	/rot na:m/
หอนั่ง	/hɔ: nǎŋ/	โหนั่ง	/hao naŋ/

3.1.4 คำที่ตรงกับคำที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาไทยเป็น /f/

ดร.กาญจนา นาคสกุล ได้ศึกษาแล้วว่า

หน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาเขมรไม่มีเสียง /f/ เมื่อยืมคำไทยซึ่งมีเสียงพยัญชนะต้นเป็น /f/ ไปใช้ เขมรจะเขียนด้วยตัว หู และออกเสียง /f/ คำที่เขียนด้วย หู และ ออกเสียง /f/ หลายคำตรงกับคำปกติในภาษาไทย คำเหล่านี้จึงน่าจะเป็นคำไทย

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	
ฝึก	/fɨk/	หุวิ๊ก	/fɨk/
ฝูง	/fɨ:ŋ/	หุวง	/fo:ŋ/ ¹

อนึ่งคำเหล่านี้ชาวเขมรบางคนไม่ออกเสียง /f/ แต่ออกเสียงเสียดแทรก/v/ ซึ่งเป็นหน่วยเสียงที่เกิดที่เดียวกับหน่วยเสียง /f/ ส่วนรูปเขียนยังใช้ หูว เช่น เคิม

คำที่มีลักษณะดังกล่าวแล้วนี้ปรากฏ 9 คำ เป็นคำที่พจนานุกรมเขมรบันทึกไว้แล้วว่าเป็นคำไทย 5 คำ และไม่ได้บันทึกไว้ในพจนานุกรมเขมรว่าเป็นคำไทย 4 คำ ได้แก่

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	
(แก้ว) ฟ้า	/kɛ:w fǎ:/	(แก้ว) หูวา	/kaev va:/
(เจ้า) ฟ้า	/cǎw fǎ:/	(เจ้า) หูวา	/cɛw va:/
(ขอ) ฟ้า	/chɨ: fǎ:/	(ข) หูวา	/cɨ: va:/
ฟอง	/fɨ:ŋ/	หุวง	/vo:ŋ/
ฝึก	/fɨk/	หุวิ๊ก	/vɨk/
ฝูง	/fɨ:ŋ/	หุวง	/vo:ŋ/
ฝ้า	/fǎw/	หุวา	/vav/

อนึ่ง เขมรมีคำที่อาจจัดเข้าลักษณะดังกล่าวแล้วนี้อีก 2 คำ ได้แก่

(เจ้า) หูวาย	/cav va:y/	"หัวหน้ารับผิดชอบราชการ
แผ่นดิน เช่น ญวาราชากรจังหวัด หรือนายอำเภอ" และคำ		
(หง) หูวา	/tɨəŋ va:/	"นาก (เครื่องทองรูปพรหม)"

¹Nacaskul, op.cit., p. 165

ทั้ง 2 คำนี้ ไม่ปรากฏในภาษาไทย แต่จากรูปเขียนและความหมาย อาจสันนิษฐานได้ 2 ประการ คือ คำ 2 คำนี้เป็นคำโบราณที่ไทยปัจจุบันเลิกใช้แล้วประการหนึ่ง หรือ เชมรนำคำไทย 2 คำมาประสมใช้เฉพาะในภาษาเขมร (ดู 3.2.2) อีกประการหนึ่ง

3.1.5 คำที่มีพยัญชนะต้นเป็นหน่วยเสียงควบ พยัญชนะระเบิดกับพยัญชนะข้างภาษาไทยเป็นพยัญชนะระเบิดไม่มีลม แต่ในภาษาเขมร เป็นพยัญชนะระเบิดมีลม

หน่วยเสียงควบกล้ำในภาษาเขมร ถ้าหน่วยที่หนึ่งเป็นพยัญชนะระเบิด หน่วยที่สองเป็นพยัญชนะข้าง จะมีเสียงลมหายใจเป็นเสียงเชื่อม ทำให้เสียงพยัญชนะที่หนึ่งออกเสียงเป็นพยัญชนะระเบิดมีลม เช่น หน่วยเสียงควบ /khɿ/ เป็นต้น ในภาษาไทยเสียงควบกล้ำอย่างนี้พยัญชนะที่หนึ่งมีทั้งที่เป็นเสียงระเบิดมีลม และไม่มีลม เช่น หน่วยเสียงควบ /kɿ/, /khɿ/ คำไทย-เขมรที่ ~~มี~~มีพยัญชนะต้นเป็นเสียง /khɿ/ อาจจะเป็นคำไทยที่เขมรยืมไป หรือเป็นคำเขมรที่ไทยยืมมาก็ได้ เพราะมีด้วยกันทั้ง 2 ภาษา แต่คำไทย-เขมร ที่ในภาษาไทยเป็นเสียง /kɿ/ ในภาษาเขมรเป็น /khɿ/ น่าจะเป็นคำไทยที่เขมรยืมไปเพราะเขมรออกเสียง /kɿ/ ไม่ได้จำต้องกลายเป็น /khɿ/ ตามข้อบังคับทางเสียงของภาษา¹ ถ้าคำเหล่านี้เป็นคำเขมรก็ไม่มีเหตุผลใดที่ทำให้ต้องกลายเป็น /kɿ/ ในภาษาไทยเพราะไทยก็ออกเสียง /khɿ/ ได้เป็นปกติอยู่แล้ว

นอกจากนี้รูปเขียนยังสนับสนุนว่าคำที่มีลักษณะอย่างนี้ เป็นคำไทยที่เขมรยืมไปด้วย คือ ในภาษาไทยรูปเขียนและการออกเสียงจะตรงกัน แต่ในภาษาเขมรมักจะไม่ตรงกัน เช่น

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	
กลอง	/kɿɔːŋ/	กฺลง	/khɿɔːŋ/
กล้า	/kɿaː/	กฺลา	/khɿlaː/
กล่าว	/kɿaːw/	กฺลาว	/khɿlaːv/
กลืน	/kɿɿn/	กฺลิน	/khɿɿn/

¹Nacaskul, op.cit., p. 173

ในทำนองเดียวกัน คำไทย-เขมร ที่ในภาษาไทยเป็นเสียง /p/ ในภาษาเขมรจะเป็นเสียง /ph/ ด้วย เช่น

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	
ปลด	/plɔ̌:t/	ปลัด	/phlɔ̌:t/
ปล้น	/plɔ̌n/	ปลัน	/phlɔ̌n/
แปลก	/plɛ̌:k/	แปลก	/phlaek/
แปลง	/plɛ̌:ŋ/	แปลง	/phlaen/

จากเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าวแล้วนี้ จะพบว่าคำไทยในภาษาเขมร 19 คำ เป็นคำที่พจนานุกรมเขมรบันทึกไว้ว่าเป็นคำไทย 9 คำ และไม่ได้บันทึกอีก 10 คำ (ดูรายการคำที่ 2 ในภาคผนวก ข หน้า 356)

3.1.6 ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นไปตามปกติของหน่วยเสียงสระโฆมะและหน่วยเสียงสระอโฆมะ กับหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาเขมร

ดร.กาญจนา นาคสกุล ได้ศึกษาแล้วว่า

ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นไปตามปกติของหน่วยเสียงสระโฆมะและสระอโฆมะ กับหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาเขมร จะปรากฏบ่อยครั้งในภาษาเขมร แต่เมื่อคำเหล่านั้นปรากฏ จะพบว่าเป็นคำเลียนเสียงหรือคำยืม คำยืมเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นคำยืมจากไทย เช่น

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	
สู	/sɔ̌:/	สึ	/sɔ̌:/
ง่าว	/ŋá:w/	งาว	/ŋa:w/

พยัญชนะต้นของคำเหล่านี้หลายคำในคำเขียนจะปรากฏรูปเครื่องหมายเปลี่ยน

¹ Nacaskul, op.cit., p. 141

สำเนียงพยัญชนะต้น 2 รูป คือ รูปเครื่องหมาย ตรีศัพท และ เครื่องหมาย มูสิกทนต์
(ดู 2.2.1.3) เช่น

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	
เงา	/ŋaw/	เง้า	/ŋɛ.ʰ/
โมง	/moːŋ/	ม็อง	/maoŋ/
อย่าง	/yǎːŋ/	ย่าง	/yaːŋ/
รำไร	/rām ray/	ร่าไร	/ram ray/
หุ่ม	/hūm/	หึม	/hum/

แต่มีบางคำที่ตัวเขียนไม่ปรากฏรูปเครื่องหมายเปลี่ยนเสียง แต่จะเปลี่ยนตัวอักษรของพยัญชนะต้นเพื่อให้แทนเสียงที่ใกล้เคียงกับเสียงในคำไทย เช่น

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	
คน	/khon/	ขุน	/khon/
ขุน	/khūn/	ฆุน	/khūn/
ขลิบ	/khlīp/	ฆลิบ	/khlīp/
ชุก	/chūt/	ฉุก	/chūt/
เพลิน	/phlɛːn/	แกลิน	/phlɛːn/

อาศัยเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าวแล้วนี้ ทำให้พบคำไทยในภาษาเขมร 56 คำ เป็นคำที่พจนานุกรมเขมรบันทึกว่าเป็นคำไทย 18 คำ และไม่ได้บันทึก 38 คำ (ดูรายการคำที่ 3 ในภาคผนวก ข หน้า 356)

3.1.7 คำที่ปรากฏปวรรณยุกต์ในภาษาไทย

มีคำไทย-เขมรหลายคำ บางคำในภาษาเขมรจะมีลักษณะติดปกติทางเสียงหรือทางอักษรวิีปรากฏบ้าง แต่บางคำก็ไม่มีลักษณะติดปกติแต่อย่างใด คำที่มีหน่วยเสียง

คล้ายกันในคำภาษาไทยปรากฏเป็นคำที่มีเครื่องหมายวรรณยุกต์หลายรูป คำเขมรคำหนึ่งจึงตรงกับคำไทยหลายคำ ซึ่งต่างกันในเสียงวรรณยุกต์และความหมาย เช่น

ภาษาไทย		ภาษาเขมร		
เกี้ยว	/kiəw/	เกี้ยว	/kiəw/	"เกี้ยว"
เกี้ยว	/kiəw/			"เกี้ยว"
ตั้ง	/təŋ/	ต่าง	/taŋ/	"ตั้ง"
ตั้ง	/təŋ/			"ตั้ง"

คำที่ต่างกันด้วยเสียงวรรณยุกต์ดังกล่าวแล้วนี้ ยังปรากฏพบในไทยถิ่นอื่น ๆ นอกประเทศไทย ตามที่ F.K. Li ได้ศึกษาแล้วในหนังสือ *A Handbook of Comparative Tai* ดังนี้

	Tone	Siamese	Lungchow	Po-ai
เกี้ยว	B1	kiau	-	çiiu
เกี้ยว	C1	kiau	kiu	kweeu
ตั้ง	B1	taŋ	taŋ	taŋ
ตั้ง	C1	taŋ	taŋ	taŋ ¹

หน่วยเสียงวรรณยุกต์เป็นหน่วยเสียงสำคัญในภาษาไทยแต่ไม่มีใช้ในภาษาเขมร คำไทย-เขมร เหล่านี้จึงน่าจะสันนิษฐานได้ว่า เป็นคำไทยที่เขมรยืมไป เพราะเขมรไม่มีเสียงวรรณยุกต์ เมื่อยืมคำที่มีวรรณยุกต์ไปใช้ ก็จำต้องตัดออกตามลักษณะบังคับทางภาษา

¹Fang Kuei Li, A Handbook of Comparative Tai. (Hawaii: The University Press of Hawaii, 1977), pp. 187, 98.

หากสันนิษฐานว่าเป็นคำเขมรที่ไทยยืมมา ก็ไม่มีเหตุผลที่จะอธิบายว่าเหตุใดในภาษาไทยจึงต้องเพิ่มวรรณยุกต์และเพิ่มคำต่างรูปเพื่อใช้ทางความหมายกัน

นอกจากนี้ถ้าพิจารณารูปเขียนจะพบว่ามียุคหลายคำที่มีเหตุผลอื่น ๆ ช่วยสนับสนุนข้อสันนิษฐานข้างต้นนี้ด้วย เช่น คำว่า ลุ่ม "ลุ่ม" ทุ่ม "ทุ่ม" นอกจากจะมีเหตุผลทางด้านเสียงวรรณยุกต์แล้ว เหตุผลทางด้านเสียงพยัญชนะต้นกับสระของเขมรก็สนับสนุนว่า คำว่า ลุ่ม ทุ่ม ไม่ใช่คำเขมรแท้ เพราะต้องแปลงตัวพยัญชนะต้นด้วยเครื่องหมาย ตรีศัพท " 〰 " เพื่อให้สระ ุ ออกเสียงเป็นสระ /u/ ใกล้เคียงกับเสียงคำศัพท์เดิมคือ ลุ่ม ทุ่ม ในภาษาไทยเป็นต้น

อนึ่งมีคำไทย-เขมร ที่ปรากฏรูปวรรณยุกต์ในภาษาไทยอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งอาจจะอธิบายโดยเหตุผลเดียวกันได้ว่า เป็นคำไทยที่เขมรยืมไป คำที่มีลักษณะเช่นนี้ มีนักวิจัยบางท่าน เช่น คร.กาญจนา นาคสกุล¹ และ Y. Sakamoto² ยอมรับว่า รูปวรรณยุกต์ช่วยชี้กำหนดคำบางคำได้ว่าคำใดเป็นคำไทย

นอกจากนี้ยังเป็นที่ยอมรับกันดีแล้วว่า หน่วยเสียงวรรณยุกต์ไม่ปรากฏในภาษาเขมร คำเขมรที่ไทยยืมมาใช้ในภาษาไทยปรากฏตามหลักฐานพจนานุกรมราชบัณฑิต 2493 มีจำนวนคำทั้งสิ้น 363 คำ³ ในจำนวนนี้มีเพียง 2 คำเท่านั้น ที่ใช้รูปวรรณยุกต์ได้แก่คำ

¹ Nacaskul, op.cit., p.148

² Yasuki Sakamoto, "The Source of Khmer /we/," Mon-Khmer Studies, VI (1977), p. 273 - 278

³ ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 (พิมพ์ครั้งที่ 7 พระนคร: ราชบัณฑิตยสถาน. 2507)

กระท่อม "เรือนเล็ก ๆ ทำพอบอยู่ได้" และ คำ สพื้น "ทองเหลือง" คำเขมรที่ปรากฏรูป
วรรณยุกต์คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ได้ประมาณ 0.3 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเป็นตัวเลขที่น้อยมาก จึงทำ
ให้สงสัยว่า คำที่มีรูปวรรณยุกต์เท่ากับทั้ง 2 คำนี้ อาจจะเป็นคำที่เปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์
ไปด้วยความเข้าใจผิดประการใดประการหนึ่งก็ได้¹

จากเกณฑ์การพิจารณาคำนเสียงวรรณยุกต์ดังกล่าวแล้วนี้ จะพบว่าคำไทยใน
ภาษาเขมรปรากฏ **132** คำ เป็นคำที่พจนานุกรมเขมรบันทึกว่าเป็นคำไทย 40 คำ และไม่ได้
บันทึกอีก **92** คำ เช่น

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	
แกว	/kɛːw/	แกว	/kaev/
แทน	/thɛːn/	แทน	/tɛːn/
ทั้ง	/thǎŋ/	ท่าง	/tɛəŋ/
พรอม	/phrɔːm/	พรม	/prɔːm/
ล่าง	/lǎːŋ/	ล่าง	/liːəŋ/

(ดูรายการคำที่ 4 ในภาคผนวก ข หน้า 357)

¹ ในภาษาไทยคำ กระท่อม มีสองความหมาย ได้แก่ เรือนเล็ก ๆ ทำพอบอยู่ได้
และไม่ทนขนาดยอม ไม้เคียวจะรู้สึกเมาคลายสูบฉีน คำ กระท่อม ที่ไทยรับจากเขมรซึ่งหมายถึง
"เรือนเล็ก ๆ ทำพอบอยู่ได้" อาจจะเป็นคำที่ไทยรับมาพ้องเสียงกับคำ กระท่อม ซึ่งหมายถึง
"ต้นไม้" ในภาษาไทยก็ได้

คำ สพื้น ในภาษาเขมรหมายถึง "ทองเหลือง" คำสพื้น นี้ไม่ปรากฏในภาษาไทย
ปัจจุบัน แต่ไทยมีคำพ้องเสียงหนึ่งคำ ได้แก่ สะพื้น หมายถึง "โรคชนิดหนึ่งมักเกิดแก่เด็กเล็ก
เพราะติดอากาศก็ได้" คำเขมร สุพาน มากลายเป็น สพื้นในภาษาไทยก็อาจจะเกิดจากการ
เข้าใจผิด คิดว่าเป็นคำที่มีเสียงเดียวกับคำว่า สะพื้น ก็เป็นได้

3.1.8. คำที่ลงอุปสรรคภาษาไทย

ดร.กาญจนา นาคสกุล ได้ศึกษาแล้วว่า

อุปสรรคภาษาไทยมีสามรูป คือ /ma-/, /ta-/ และ /ka-/
 อุปสรรคสามรูปนี้ปรากฏกับคำเรียกชื่อผลไม้ คนไม้ และ ผัก เป็นต้น อุปสรรคเหล่านี้เป็นคำกรณณ์จากคำที่มีความหมายในภาษาไทย มีคำไทย-เขมรซึ่งเป็นชื่อผลไม้ คนไม้ และมีอุปสรรคเหล่านี้ด้วย แต่ในภาษาเขมรไม้อาจจะหาคำอธิบายอุปสรรคเหล่านี้ได้ คำไทย-เขมรเหล่านี้จึงน่าจะเป็นคำไทยที่เขมรยืมไป เช่น

ภาษาไทย		ภาษาเขมร
มะเกลือ	/ma'klwə/	มเกลือ /mə'klwə/ ¹
กระสา	/kra'sǎ/	กรสะ /krə'saː/ ¹

จากเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าวแล้วนี้ จะพบว่าคำไทยในภาษาเขมรปรากฏ 10 คำ เป็นคำที่พจนานุกรมเขมรบันทึกเป็นคำไทย 8 คำ และไม่ได้บันทึกอีก 2 คำ (ดูรายการคำที่ 5 ในภาคผนวก ข หน้า 357)

3.1.9 วิธีการเขียนของไทยที่ปรากฏในภาษาเขมร

ตามปกติ เมื่อเขมรยืมคำภาษาอื่นมาใช้ เขมรจะเขียนคำยืมเหล่านั้นตามอักษรวิธีภาษาเขมร แต่มีบางคำที่เขมรเขียนคำเหล่านั้นต่างจากอักษรวิธีของตน

3.1.9.1 คำเขมรที่พยางค์ต้นเขียนด้วยเครื่องหมายวิสรรชนีย์

คำสองพยางค์ในภาษาเขมรแบบหนึ่ง พยางค์แรกเป็นพยางค์ไม่ลงน้ำหนัก มีสระเสียงสั้นและไม่มีตัวสะกด พยางค์แรกนั้นจะเขียนด้วยตัวพยัญชนะที่ไม่มีรูปสระกำกับ เช่น ตูรซาก /trə'cèək/ "เย็น" หรือ รเทะ /rə'tèh/ "เกวียน" เป็นต้น ส่วนคำสองพยางค์อีกแบบหนึ่ง พยางค์แรกจะเป็นพยางค์ที่มีน้ำหนัก ถ้าเป็นสระเสียงสั้นก็ต้องมีหน่วยเสียงพยัญชนะตัวสะกดด้วย คำสองพยางค์แบบนี้มักจะเป็นคำประสม และพยางค์หนึ่ง ๆ จะเป็นหน่วยคำอิสระ เช่น ทะไฏ /tèəh day/ "ตบมือ" หรือ ปะเชิง /pah cʰiːŋ/

¹Nacaskul, op.cit., p. 192

"ติดเท้า เช่น โคลน" เป็นต้น ในภาษาไทยมีคำสองพยางค์แท้¹ ซึ่งพยางค์แรกจะเป็นพยางค์ไม่ลงน้ำหนัก และมักจะเป็นคำกรอนจากหน่วยคำอิสระหนึ่งหน่วยคำ (ดู 3.1.8) พยางค์ที่ไม่ลงน้ำหนักนี้อาจจะมีรูปวิสรรชนีย์กำกับหรือไม่ก็ได้ คำไทย-เขมรที่เป็นคำสองพยางค์ พยางค์แรกไม่ลงน้ำหนักและไม่ใช้หน่วยคำอิสระ ถ้าเขียนกำกับด้วยวิสรรชนีย์ น่าจะสันนิษฐานได้ว่าเป็นคำไทยที่เขมรยืมไป เพราะนอกจากจะมีลักษณะในคานวากศัพท์ (พยางค์แรกของคำไทยเป็นคำกรอนจากคำประสม) การเขียนรูปวิสรรชนีย์ในพยางค์แรกของคำสองพยางค์ยังเป็นลักษณะพิเศษด้วย คำประเภทดังกล่าวนี้ปรากฏ 3 คำ ทุกคำพจนานุกรมเขมรบันทึกไว้ว่าเป็นคำไทยได้แก่

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	
ตะเข้	/ta'khê:/	ตะเข	/tah khe:/
ทนาย	/tha'na:y/	ทะนาย	/thah na:y/
จมีน	/ca'mm̄:n/	จะมึน	/cah m̄:n/

3.1.9.2 คำเขมรที่เขียนด้วยเครื่องหมายสังโยคสัญลักษณ์

หน่วยเสียงสระ /a/ ในภาษาเขมร เมื่อมีพยัญชนะตัวสะกดตามมาจะปรากฏรูปเขียน 2 รูป คือ เครื่องหมายสังโยคสัญลักษณ์ ๐ และเครื่องหมาย -า รูปเขียน -า นิยมเขียนคำเขมร ส่วนรูปเขียน ๐ นิยมเขียนคำต่างประเทศ ได้แก่ คำบาลี เป็นต้น ผู้วิจัยได้พบว่า คำซึ่งมีหลักฐานอื่นพิสูจน์ได้ว่าเป็นคำไทยที่เขมรยืมไปนั้น ถ้าเป็นคำที่มีหน่วยเสียงสระ /a/ มีตัวสะกด จะนิยมเขียนด้วยเครื่องหมายสังโยคสัญลักษณ์มากกว่าเขียนด้วย -า เครื่องหมายสังโยคสัญลักษณ์จึงอาจจะใช้เป็นหลักฐานชี้คำไทย-เขมร ที่เป็นคำไทยได้ด้วย คำเขมรที่เขียนด้วยเครื่องหมายสังโยคสัญลักษณ์

¹ กาญจนา นาคสกุล, ระบบเสียงภาษาไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520) หน้า 121

เมื่อมีรูปและความหมายตรงกับคำไทยจึงน่าจะสันนิษฐานได้ว่าเป็นคำไทยด้วย อาศัยเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าวแล้วนี้ จะพบคำไทยในภาษาเขมร 6 คำ¹ ทุกคำพจนานุกรมเขมรบันทึกไว้แล้วว่าเป็นคำไทย ได้แก่

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	
ปักเป้า	/pāk pāw/	ปักเปา	/pak pav/
พัด	/phăt/	พัต	/pĕət/
พัก	/phāk/	ภัก	/phĕək/
ไม้สัก	/mây sāk/	ไม้สัก	/mây sak/
ลักจั่น	/lāk cân/	ลักจัน	/lĕək kə can/
แสงตะวัน	/sĕ:ŋ ta'wan/	แสนตุวัน	/sàen thvan/

¹มีคำที่เขมรเขียนด้วยเครื่องหมายสังโยคสัญญา อีก 2 คำ ซึ่งปรากฏเขียนเฉพาะเขมรยุคกลาง ได้แก่ คำ ทั้ง "ทั้ง" และ พัน "พัน" เช่น

ทั้ง บรามพิล สนุทาน เนะ (นครวัดต.4)

ทั้ง เจ็ด สันคาน นี้

"ทั้งเจ็ดสันคานนี้"

500 พัน ชาติ ภูมิจี (นครวัดต.8)

500 พัน ชาติ กิติ

"500 พันชาติกิติ"

ส่วนเขมรยุคปัจจุบัน คำ ทั้ง และ พัน จะเขียนรูป -่าง และ -า เป็น ท่าง และ พาน ตามลำดับ แต่คำ ทั้ง และ พัน อาจจะพิสูจน์ด้วยเหตุผลอื่น คือ เรื่องวรรณยุกต์ (ดู 3.1.7) และคำที่ปรากฏในภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ (ดู 3.4) ได้ว่าเป็นคำยืมจากภาษาไทย

3.2 รูปคำและความหมาย

เขมรมีคำสองพยางค์อยู่กลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีเสียงตรงหรือใกล้เคียงกับคำสองพยางค์ในภาษาไทย พิจารณาจากความหมายของคำเหล่านี้ในภาษาเขมรและในภาษาไทย พบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างน่าสนใจ ความคล้ายคลึงในเรื่องการออกเสียงและความสัมพันธ์ทางความหมายของคำเหล่านี้ทำให้มองเห็นทางพิสูจน์ทิศทางของการยืมได้ ผู้วิจัยจึงศึกษาคำสองพยางค์กลุ่มนี้โดยอาศัยรูปคำและความหมายของคำเป็นเกณฑ์การพิจารณา

คำสองพยางค์เหล่านี้ บางคำมีเสียงตรง หรือใกล้เคียงกับคำสองพยางค์ซึ่งเป็นคำประสมในภาษาไทย บางคำก็มีเสียงตรงหรือใกล้เคียงกับหน่วยคำอิสระในภาษาไทยสองหน่วยคำ แต่หน่วยคำอิสระสองหน่วยคำนั้นไม่เคยปรากฏเป็นคำประสมในภาษาไทย บางคำก็มีเสียงตรงหรือใกล้เคียงกับคำสองพยางค์ซึ่งเป็นคำเสริมสร้อยในภาษาไทย บางคำซึ่งเป็นคำซ้อนในภาษาเขมร หน่วยคำไม่อิสระของคำซ้อนคำนั้นจะมีเสียงตรงหรือใกล้เคียงกับหน่วยคำอิสระในภาษาไทย และบางคำซึ่งเป็นหน่วยคำอิสระของคำประสมในภาษาเขมรจะตรงหรือใกล้เคียงกับหน่วยคำอิสระในภาษาไทย คำซึ่งมีลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ มีเหตุผลที่น่าเชื่อได้ว่าเป็นคำไทยที่เขมรยืมไป

3.2.1 คำสองพยางค์ในภาษาเขมรตรงกับคำประสมในภาษาไทย

คำสองพยางค์ในภาษาเขมรมีลักษณะเป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยคำเพียงหน่วยคำเดียว เพราะไม่สามารถแยกความหมายของแต่ละพยางค์ออกจากกันได้ ส่วนในภาษาไทยคำเหล่านี้เป็นคำประสม ประกอบด้วยหน่วยคำอิสระสองหน่วยคำ แต่ละหน่วยคำจะมีความหมาย ความหมายของคำสองพยางค์ในภาษาเขมรเหล่านี้บางคำจะตรงกับคำประสมในภาษาไทย บางคำอาจมีความหมายแคบกว่า และบางคำอาจมีความหมายแตกต่างกันไปบ้าง

การประสมคำเป็นวิธีการสร้างคำที่สำคัญอีกวิธีหนึ่งในภาษาไทย คำที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้นนี้ น่าจะเป็นคำไทยที่เขมรยืมไปมากกว่าคำเขมรที่ไทยยืมมา โดยพิจารณาจากเหตุผลดังต่อไปนี้

ก. คำในภาษาไทย เป็นคำประสมประเภท คำหลัก กับ คำขยาย และ ส่วนมากคำหลักนั้นเป็นคำนาม ลักษณะการประสมแบบนี้เป็นลักษณะเด่นของคำประสมในภาษาไทย¹

ข. ความหมายของคำประสมในภาษาไทย เป็นความหมายที่ได้จาก ความหมายของหน่วยคำอิสระทั้งสองหน่วยมาประสมกัน หน่วยคำอิสระแต่ละหน่วยมีที่ใช่อีกมาก และยังมีความหมายใกล้เคียงกันที่ปรากฏในคำประสมเหล่านี้ด้วย ส่วนคำสองพยางค์ในภาษาเขมร ไม่สามารถแยกเป็นหน่วยคำอิสระได้ และแต่ละพยางค์ก็ยังไม่มีความหมาย

คำสองพยางค์ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นคำไทยที่ เขมรยืมไปโดยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นนี้ จัดได้เป็นสามพวกตามลักษณะของความหมายดังนี้ คือ

3.2.1.1 คำสองพยางค์ในภาษาเขมรมีความหมายตรงกับคำประสมในภาษาไทย

คำเหล่านี้จะมีความหมายตรงกันในภาษาทั้งสอง ในภาษาเขมร พยางค์แต่ละพยางค์ไม่มีความหมาย ส่วนในภาษาไทยแต่ละพยางค์มีความหมายและสามารถปรากฏเป็นหน่วยคำอิสระ

ภาษาไทย

ภาษาเขมร

ความหมาย

ข้าวตาก /khâ:w tâ:k/

เขาคาก /khav ta:k/

"ข้าวสุกที่ตากแห้ง"

ข้าว

"เมล็ดของพืชจำพวกหญ้า
ที่ใช้เป็นอาหาร สาคัญ"

ตาก

"ผึ้งให้เหงควยลมหรือ
แสงแดด"

¹บรรจบ พันธุเมธา, ลักษณะภาษาไทย (กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์คุรุสภา, 2514), หน้า 108

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ความหมาย
ปากน้ำ /pâ:k ná:m/	ปากฉาม /pa:k na:m/	"ช่องแม่น้ำที่ติดต่อกับทะเล"
ปาก		"ขอบช่องแห่งสิ่งของต่าง ๆ"
น้ำ		"ธาตุประกอบมีลักษณะ เหลวไหลอาบกัน"
ทองหยอด /tho:ŋ yw:t/	ถงยัต /tho:ŋ yw:t/	"ขนมชนิดหนึ่งทำด้วยไข่ แดงประสมกับน้ำตาล เป็นลูกกลม ๆ"
ทอง		"โลหะสีเหลืองหรือแดง"
หยอด		"ใส่ลงหรือเทลงคราวละ น้อย ๆ"
ผ้าม่วง /pha:m mŋ/	ผ้าม่วง /pha:m mŋ/	"ผ้าไหมสำหรับนุ่งมีสีต่าง ๆ"
ผ้า		"สิ่งที่ทอด้วยเยื่อใย โดย มากใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม"
ม่วง		"สีครามปนแดง"
สาวแก่ /să:w kə:/	สาวแก /sa:v kae/	"หญิงที่ยังไม่มีสามี"
สาว		"หญิงในวัยที่มีสามีได้"
แก่		"เฒ่า"

อนึ่ง เขมรมีคำหลายพยางค์อยู่ 1 คำ ที่ตรงกับคำประสมในภาษาไทยในลักษณะ
เดียวกับที่กล่าวข้างนี้ด้วย คือ

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ความหมาย
ข้าวเหนียวแก้ว /kha:w niəw kɛ:w/	กูรเหนียวแก้ว /krə'niəw kaev/	"ข้าวเหนียวที่เอามา กวนกับกระทิและ น้ำตาลทราย"
ข้าว		"เมล็ดคของพีชจำพวก หญ้าที่ใช้เป็นอาหาร สำคัญ"
เหนียว		"คิงชาคยากไม่ยุ่ยไม่ เปื่อย"
แก้ว		"หินแข็งใส"

3.2.1.2 คำสองพยางค์ในภาษาเขมรมีความหมายแคบกว่าคำประสม ในภาษาไทย

คำประสมในภาษาไทยบางคำมีความหมายเดียว บางคำมี
หลายความหมาย เมื่อคำประสมเหล่านี้ปรากฏเป็นคำสองพยางค์ในภาษาเขมร ความหมาย
ของคำในภาษาเขมรจะปรากฏแคบกว่าในภาษาไทยเดิม

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ความหมาย
ตุ้มหู /tɔm hɯ:/		"เครื่องประดับหูทั้งชนิด คิกหูและหอยลงมา"
ตุ้ม		"ของที่มีลักษณะกลม ๆ หอยลงมา"
หู	หู /tɔm hu:/	"อวัยวะสำหรับฟังเสียง" "เครื่องประดับหูชนิดคิกหู"

ภาษาไทย

ภาษาเขมร

ความหมาย

พี่เลี้ยง /phɯː liəŋ/
พี่

"ผู้ที่คอยระวังรักษาเลี้ยงดู"
"ผู้รวมบิดาหรือมารดา
เดียวกัน และเกิดก่อน,
เป็นค่านำหน้าเรียกชื่อ
คนที่มีอายุคราวพี่ หรือ
มีศักดิ์เสมอพี่"

เลี้ยง

ภีเลี้ยง /phɯː liəŋ/

"ให้กินอยู่ บำรุง"
"ผู้ที่คอยระวังรักษา
เลี้ยงดูเฉพาะพระราช
โอรส ธิดาของเจ้านาย
หรือบุตรธิดาของขุนนาง
ผู้ใหญ่"

รังนก /raŋ nɔk/

"สิ่งซึ่งสัตว์จำพวกนกทำ
ขึ้นเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย
กำบังและพักไข่ เลี้ยงดู
หรือ รังนกอีแอนมี
ลักษณะคล้ายรูรับประทาน
ไค"

รัง

"สิ่งซึ่งจำพวกนกหรือแมลง
เป็นตน ทำขึ้นเพื่อเป็นที่
อยู่อาศัยกำบังและพักไข่
เลี้ยงดู"

นก

"เป็นชื่อรวมของสัตว์จำพวก
สองเท้า มีปีก ทุกฟอง
นอกจาก เป็ด ไก่ และห่าน"
"รังนกอีแอน มีลักษณะคล้าย
รูรับประทานไค"

ร่างนุก /raŋ nok/

ภาษาไทย

ภาษาเขมร

ความหมาย

หูช้าง /hū: chá:ŋ/

"อวัยวะทั้งสี่ของช้าง
หรือชื่อกระดานทำเป็นรูป
พัดคามจิว หรือหูช้างติด
ตามมุมไว้วางของ"

หู
ช้าง

"อวัยวะสำหรับทั้งสี่เชิง"
"สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง ตัวโต
กว่าสัตว์สี่เท้าทั้งปวง
มีงวงและงา"

โหลช้าง /hao cī:əŋ/

"ชื่อกระดานทำเป็นรูปพัด
คามจิว หรือหูช้างติดตาม
มุมไว้วางของ"

3.2.1.3 คำสองพยางค์ในภาษาเขมรมีความหมายคล้ายคลึงกับคำประสม ในภาษาไทย

คำประสมในภาษาไทยที่ปรากฏเป็นคำสองพยางค์ในภาษาเขมร

พวกนี้มีความหมายไม่เหมือนกัน แต่ก็คล้ายคลึงกันมาก

ภาษาไทย

ภาษาเขมร

ความหมาย

ข้าวต้ม /khâ:w tôm/

"ข้าวที่ต้มให้สุก"

ข้าว

"เมล็ดของพืชจำพวกหญ้าที่
ไซ้เป็นอาหารสำคัญ
ปลูกกินในประเทศอื่น"

ต้ม

"ทำให้ เค็ดยอดโดยอาศัย
ความร้อน"

กาค่ำ /ka: tɔm/

"ข้าวเหนียวที่ห่อใบไม้
แล้วต้มให้สุก"

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ความหมาย
เบี้ยเลี้ยง	/biə liəŋ/	"เงินเพิ่มให้ เป็นค่าอาหาร"
เบี้ย		"หยอจําพวกหนึ่งหลังนูน ทองเป็นร่อง ๆ เปลือกแข็ง"
เลี้ยง		"ให้กินอยู่ บำรุง"
	เบี้ยเลี้ยง /biə liəŋ/	"เงินเดือน"
ใบทอง	/bay to:ŋ/	"ใบกล้วย"
ใบ		"ส่วนของต้นไม้ที่ติดกับกิ่ง"
ทอง		"ใบไม้ขนาดใหญ่ใช้ห่อ ของได้ เช่น ทองกล้วย"
	ใบทอง /bay to:ŋ/	"สี่เขียว"
แม่คำ	/mɛː khǎː/	"หญิงที่ขายของ"
แม่		"หญิงในฐานะที่เป็นผู้ให้ กำเนิดแก่ลูก หรือเรียก หญิงที่ทำการบางอย่าง เช่น ทำครัว ว่า แม่ครัว"
คำ		"ทำการซื้อขาย หาของ มาขาย"
	เมษา /mɛː khaː/	"ทาสีกรรยา"

จากเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าวแล้วนี้ จะพบว่า มีคำไทยในภาษาเขมร 90 คำ เป็นคำที่พจนานุกรมเขมรบันทึกไว้แล้วว่าเป็นคำไทย 74 คำ และยังไม่ได้บันทึก 16 คำ (ดูรายการคำที่ 6 ในภาคผนวก ข หน้า 358)

3.2.2 คำสองพยางค์ในภาษาเขมรตรงกับหน่วยคำอิสระสองหน่วยคำในภาษาไทย

คำสองพยางค์ในภาษาเขมร มีลักษณะเป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยคำเพียงหน่วยคำเดียวเพราะไม่สามารถแยกความหมายของแต่ละพยางค์ออกจากกันได้เช่นเดียวกับคำสองพยางค์ในข้อ 3.2.1 ส่วนในภาษาไทยคำเหล่านี้เป็นหน่วยคำอิสระสองหน่วยคำ แต่ละหน่วยคำอาจปรากฏเป็นหน่วยคำอิสระ หรืออาจปรากฏเป็นคำประสมกับหน่วยคำอิสระอื่นก็ได้ คำที่มีลักษณะเช่นนี้จะเป็นคำไทยที่เขมรยืมไป ด้วยเหตุผลที่คล้ายคลึงกับในข้อ 3.2.1 คือ คำในภาษาไทยสามารถแยกหน่วยคำอิสระออกได้ และหน่วยคำอิสระนั้น ๆ มีที่ใช้ในกรณีอื่นในภาษาไทยได้อีกมากมาย

อาศัยเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าวแล้วนี้จะพบว่าคำไทยในภาษาเขมร 19 คำ เป็นคำที่พจนานุกรมเขมรบันทึกไว้แล้วว่าเป็นคำไทย 13 คำ และไม่ได้บันทึก 6 คำ

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ความหมาย
	เจ้าหฺวาย /cav va:y/	"หัวหน้ารับผิดชอบ ราชการแผ่นดิน เช่น ผู้ว่าราชการแผ่นดิน หรือ นายอำเภอ"
เจ้า /câw/		"ผู้ใหญ่ ผู้เป็นหัวหน้า"
ฝ่าย /fâ:y/		"ข้าง พวก สวน"
	ทึ่ง /dɕ: do:ŋ/	"พูดกระทบพูดแซะ"
คือ /dɕ:/		"ไม่เชื่อฟัง"
คอง /do:ŋ/		"แซ่, หมัก, หรือ การแต่งงาน"

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ความหมาย
	ทงหฺวรา /tɔ̃nɿ vaː/	"นาก (เครื่องทองรูปพรณ)"
ทอง /thɔːŋ/		"โลหะสีเหลืองหรือสีแคง"
ฟ้า /fáː/		"ส่วนเบื้องบนที่แลเห็นครอบแผ่นดินอยู่"
	เมหฺวฺจ /mèː voːŋ/	"หัวหน้าหมู่สัตว์"
แม่ /mɛː/		"หญิงในฐานะที่เป็นผู้ให้กำเนิดลูก"
ฝูง /fɯːŋ/		"พวก หมู่"
	แม่หฺว /mae huːə/	"เป็นคำเรียกพระมเหสี"
แม่ /mɛː/		"หญิงในฐานะที่เป็นผู้ให้กำเนิดลูก"
หัว /hɯə/		"ส่วนของร่างกายเหนือคอขึ้นไป"
	ยางยาว /yɿːɛŋ yɿːəv/	"เดินวนาค"
ยาง /yáːŋ/		"ยกเท้าก้าวไป"
ยาว /yáːw/		"ไม่สั้น"
	โยนยาน /yɔːn yɿːɛn/	"หยอนลง, หอยลง"
โยน /yoːn/		"ทิ้งไปให้พ้นตัว"
ยาน /yáːn/		"หยอนลง หอยลง"

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ความหมาย
	โรงแถว /rò:ŋ thaev/	"ตึกแถว"
โรง /ro:ŋ/		"ที่ปลูกไผ่สำหรับอยู่ หรือ ไผ่สิ่งของอยู่กับดิน"
แถว /thɛ:w/		"แนว, สาย, แถบ"
	สายเขี้ยว /sa:y diev/	"เครื่องเล่นดนตรีชนิดหนึ่ง"
สาย /sa:y/		"เส้น"
เขี้ยว /diev/		"หนึ่ง, ไม่มีคู่"
	สาวทีก /sa:v lek/	"นางสนมของพระเจ้า แผ่นดิน"
สาว /sɛ:w/		"หญิงในวัยต่อจากวัยรุ่น ขึ้นไป"
เล็ก /lɛk/		"ไม่โต"
	ไสยีน /say yw:n/	"ไสยชนิดหนึ่ง"
ไส /say/		"เครื่องสานสำหรับ คักปลาชนิดหนึ่ง"
ยีน /yw:n/		"ตั้งอยู่"
	สำสิน /sɔiem sɔ:n/	"ทำแล้วทำอีกอย่าง เหมือนกันว่าไป"
สำ /sám/		"ทำอีกอย่างเหมือนกัน"
สิน /sɔ:n/		"ทับกัน"
	หินฮุน /hen hon/	"การเข้าใจผิด - ถูก"
เห็น /hɛn/		"ดูควยตาเข้าใจ"
หน /hɔn/		"ทาง, ทิศ, ครั้ง"

ภาษาไทย

ภาษาเขมร

ความหมาย

หมค /mɔ̌t/

 หมตหมง /mɔ̌t mɔ̌ŋ/

"เศร้าสร้อย"

หมอง /mɔ̌ŋ/

"สิ้น, จบ"

หมอบ /mɔ̌p/

หมบหมาย /mɔ̌p ma:y/

"ซุน, มัว, ไม่ค่อยใส"

"หมอบโดยความเคารพ"

หมาย /mǎ:y/

"อาการที่ยอบตัวลงให้
ขาและแขนราบอยู่กับ
พื้น"

ฝึก /fɨ̌k/

หฺวีกหฺวิน /vɨ̌k vɨ̌n/

"หนังสือเกณฑ์ หรือ มุ่ง,
คาด, กะ"

ฝึก /fɨ̌k/

"ฝึกหัด"

ฝึก /fɨ̌k/

"หัดให้ทำจนเป็น,
หัดให้ทำจนดี"

เคน /dɛ̌n/

หฺวงวิน /vǒŋ dɛ̌n/

"ขัด, ขึ้น, เหนียวรั้ง"

ฝึก /fɨ̌k/

ฝาย /fǎ:y/

หฺวงหฺวาย /vǒŋ vǎ:y/

"หัวหน้าพุ่ง"

ออม /ʔɔ̌m/

อมคาง /ʔɔ̌m kǎŋ/

"พวก, หมู่"

คาง /kǎŋ/

"นูน หรือยื่นออกเห็น
ได้ชัด"

"จัดเป็นพวก ๆ ต่างกัน"

"พวก, หมู่"

"ข้าง, พวก, ส่วน"

"ครา"

"โอบล้อม, วกไป"

"ส่วนที่ยื่นอยู่ถัดปากลงมา"

3.2.3 คำสองพยางค์ในภาษาเขมรตรงกับคำเสริมสร้อยในภาษาไทย

คำสองพยางค์ในภาษาเขมรมีลักษณะเป็นคำที่ประกอบด้วยหน่วยคำเพียงหน่วยคำเดียว เพราะไม่สามารถแยกความหมายของแต่ละพยางค์ออกจากกันได้ เช่นเดียวกับข้อ 3.2.1 และ 3.2.2 ส่วนในภาษาไทยคำเหล่านี้เป็นคำเสริมสร้อย ประกอบด้วยหน่วยคำสองหน่วยคำ คือหน่วยคำอิสระหนึ่งหน่วยคำ และหน่วยคำไม่อิสระหนึ่งหน่วยคำ

คำเสริมสร้อยในภาษาไทยซึ่งประกอบด้วยหน่วยคำสองหน่วยคำ ไม่ว่าจะ เป็นหน่วยคำอิสระทั้งสองหน่วยคำหรือจะเป็นหน่วยคำอิสระหนึ่งหน่วยคำกับหน่วยคำไม่อิสระอีกหนึ่งหน่วยคำก็ตาม ความหมายของคำเสริมสร้อยจะเท่ากับ ความหมายของหน่วยคำหน่วยใดหน่วยหนึ่งในคำเสริมสร้อยเท่านั้น หน่วยคำอีกหน่วยหนึ่ง ซึ่งประกอบกันเป็นคำเสริมสร้อยจะมีความสัมพันธ์ทางใดทางหนึ่งกับหน่วยคำหลักซึ่งมีความหมายตรงกับ ความหมายของคำเสริมสร้อย¹ การสร้างคำเสริมสร้อยนี้เป็นวิธีการสร้างคำที่สำคัญวิธีหนึ่งในภาษาไทย คำที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้นนี้ จึงน่าจะเป็นคำไทยที่เขมรยืมไปมากกว่าคำเขมรที่ไทยยืมมา

อาศัยเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าวแล้วนี้ จะพบว่าคำไทยในภาษาเขมรปรากฏ 16 คำ เป็นคำที่พจนานุกรมเขมรบันทึกว่าเป็นคำไทยแล้ว 12 คำ และไม่ได้บันทึก 4 คำ

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ความหมาย
แก๊ซ /kɛː khǎy/	แกไข /kae khay/	"ดัดแปลงให้ดีขึ้น"
แก		"เปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น"
ไซ		"เปิด, แสวง, บอก"

¹ กาญจนา นาคสกุล "แบบการเสริมสร้อยในภาษาไทยและเขมร," อักษรสาร (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2515), หน้า 8

ภาษาไทย		ภาษาเขมร		ความหมาย
แนนอน	/nɛː nɔːn/	แนณ	/nae nɔːn/	"มันคง, จริงแท้"
แน				"มันคง, จริงแท้"
นอน				"หยุดพักร่างกายโดย เอนตัวลงกับพื้นหรือ ที่ใด ๆ"
เที่ยงต้ง	/tiəŋ tɑŋ/	เที่ยงต่าง	/tiəŋ taŋ/	"ที่สำหรับนอนหรือ ตั้งสิ่งของมีเท้ารูป สี่เหลี่ยมยาว"
เที่ยง				"ที่สำหรับนอนมีขา"
ต้ง				"ที่สำหรับนั่งมีขา"
เพดิกเพลิน	/phlɛːt phlɛːn/	เกดิกเกลิน	/phlɛːt phlɛːn/	"สนุกจนลืมตัว"
เพดิก				" - "
เพลิน				"สนุกจนลืมตัวด้วย สิ่งอื่น"
พดั่งพลาด	/phlɛ̃ŋ phlɛ̃ːt/	ภุด่างภุดาด	/phlɛ̃əŋ phlɔ̃ət/	"พลาด, ผิด, ตก"
พดั่ง				"พลาด"
พลาด				"ผิด, พลาด"
มัวหมอง	/muːə mɔ̃ːŋ/	มัวหมง	/muːə mɔ̃ːŋ/	"ไม่แจ่มแจ้ง"
มัว				"ไม่แจ่มแจ้ง, ว่าง. เพลิน"
หมอง				"ไม่แจ่มแจ้ง"

ภาษาไทย

ภาษาเขมร

ความหมาย

ยับเป็น /yáp yr:n/

ย่ำยิ้น /yap yr:n/

"เสียหาย, ป่นปี้"

ยับ

"ชำชอก, ป่นปี้, พังทลาย

เย็น

"ยุ, ย่น"

รบกวน /rôp kuən/

รุกกวน /ruk ku:ən/

"ทำให้เกิดความรำคาญ"

รบกวน

"สู้กัน"

รบกวน

"รบกวนทำให้เกิดความ
รำคาญ"

ช่อมแซม /sô:m sɛ:m/

ส้มแซม /sɔ:m saem/

"แก้ไขเพิ่มเติมของที่
ชำรุดให้ดี"

ช่อมแซม

"แก้ไขเพิ่มเติมของที่
ชำรุดให้ดี"

แซม

"แทรก, เหน็บ"

เศว้าหมอง /sâw mɔ̃:ŋ/

เสว้ามิ่ง /sav mɔ̃:ŋ/

"สลด, ระทกใจ"

เศว้า

"สลด, ระทก"

หมอง

"ไม่แจ่มแจ้ง"

หุ่มห่อ /hùm hò:/

หุ้มห่อ /hùm hò:/

"เอาสิ่งที่เป็นแผ่นบาง
โอบคลุมอีกสิ่งหนึ่ง
ให้เรียบร้อย"

หุ่ม

"เอาสิ่งที่เป็นแผ่นบาง
โอบคลุมอีกสิ่งหนึ่ง
ให้เรียบร้อย"

ห่อ

"พันหรือหุ้มสิ่งของด้วย
ใบไม้"

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ความหมาย
หวงแทน /hŋeŋ hɛːn/	ห้วงแทน /huːəŋ haen/	"รักษา"
หวง		"รักษา"
แทน		"แผ่ระวัง"
เห่หอม /hɛː hɔːm/	แห่หอม /hae hɔːm/	"แควดล่อมไป"
เห่		"ไปกันเป็นพวก ๆ เป็นหมู่มา"
หอม		"โอบล้อม, ระวังรักษา"
ออมคอม /ʔɔːm khɔːm/	อมคม /ʔɔːm kɔːm/	"ไม่ตรงไปตรงมา"
ออม		"ไม่ตรงไปตรงมา"
คอม		"นอมลง, ก้มหลัง"
อับจน /ʔəp con/	อาบจน /ʔəp con/	"ตกยาก, ยากแค้น"
อับ		"ไม่ไปรุ่ง"
จน		"ตกยาก, ยากแค้น"
อนึ่งมีคำเสริมสร้อยในภาษาไทยคำหนึ่งซึ่งมีความหมายเปลี่ยนไป เมื่อปรากฏ เป็นคำสองพยางค์ในภาษาเขมร		
ดูคัน /duːdan/		"ใจร้าย, ห้ามไม่ฟัง"
ดู		"พูดทักท้วงด้วยความ โกรธ, พูดให้กลัว, ร้ายกาจ, เข้มโหด"
คัน		"ไม่ถอย"
	ดูฉาน /duːdan/	"พูดแฉกฉัน, หาเรื่อง ยุยง"

3.2.4 หน่วยคำไม่อิสระของคำซ้อนในภาษาเขมรตรงกับหน่วยคำอิสระในภาษาไทย

เขมรมีคำซ้อนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยหน่วยคำอิสระและหน่วยคำไม่อิสระ หน่วยคำไม่อิสระในภาษาเขมรปรากฏตามลำพังไม่ได้ จะปรากฏเฉพาะเมื่อเข้าคู่กับคำที่มีความหมายอีกคำหนึ่ง ความหมายของคำซ้อนจะตรงหรือใกล้เคียงกับความหมายของหน่วยคำอิสระของคำซ้อนนั้น หน่วยคำไม่อิสระมีรูปและความหมายตรงกับหน่วยคำอิสระในภาษาไทยซึ่งมีความหมายตรงกับคำซ้อนนั้นด้วย คำก่อนเหล่านี้จึงน่าจะสันนิษฐานได้ว่าเป็นคำซ้อนที่มีส่วนหนึ่งเป็นคำเขมร อีกส่วนหนึ่งเป็นคำที่ยืมจากภาษาไทย อาศัยเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าวแล้วนี้ จะพบว่ามีคำไทยในภาษาเขมร 22 คำ เป็นคำที่พจนานุกรมเขมรมบันทึกไว้ว่าเป็นคำไทยแล้ว 20 คำ และยังไม่บันทึก 2 คำ

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ความหมาย
กลม /kɿlom/	มุลมุล /mù:l khɿlom/ มุล มุล	"มีพื้นฐานไม่เป็นเหลี่ยม ไม้รี" "มีพื้นฐานไม่เป็นเหลี่ยม ไม้รี"
	มุล	" - "
ขาด /khà:t/	ฎาจขาด /dac kha:t/ ฎาจ ขาด	"แยกจากกัน" "คลาด, แยกจากกัน" " - "
ทอม /tò:p/	เจุเลียตบ /chlaey tò:p/ เจุเลีย ตบ	"โต, กล่าวแก่คำถาม" "โต, กล่าวแก่คำถาม" " - "

ภาษาไทย		ภาษาเขมร	ความหมาย
ฝ้า	/fâw/	คาลเหว้า /kəwəɬ vav/	"คอยประจำอยู่ใช้ สำหรับเจ้านาย"
		คาล	"คอยประจำอยู่ใช้ สำหรับเจ้านาย"
		เหว้า	" - "
พุง	/phun/	เพาะพุง /pəh pən/	"ทอง"
		เพาะ	"ทอง"
		พุง	" - "
ย่น	/yən/	ย่นยूर /yən yur/	"นาน, ยาว"
		ย่น	" - "
		ยूर	"นาน"
หัน	/hàn/	กาทหัน /kat han/	"ทำให้ขาด"
		กาท	"มัน, ทำให้ขาด"
		หัน	" - "
แหง	/hɛŋ/	สู้งัวตแหง /suŋ:ət haen/	"ไม่มีน้ำ"
		สู้งัวต	" - "
		แหง	"ไม่มีน้ำ"

อนึ่ง เขมรมีคำซ้อนที่มีลักษณะดังกล่าวแล้วบางคำอาจจะมีหลายพยางค์ เช่น

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ความหมาย
แดง /daen/	กรหมแดง /krə'hɔ:m taen/	"สีชนิดหนึ่งอย่างเลือด หรือสีชาด"
	กรหม	"สีชนิดหนึ่งอย่างเลือด หรือสีชาด"
	แดง	" - "
พรว้า /phrǎ:/	กำบิตพรว้า /kam'bet pri:ə/	"มีคิใหญ่ชนิดหนึ่ง"
	กำบิต	"มีคิ"
	พรว้า	" - "
สาว /sǎ:w/	กรมู่สาว /krə'mum sa:v/	"หญิงในวัยต่อจากวัยรุ่น ขึ้นไป"
	กรมู่	"หญิงในวัยต่อจากวัยรุ่น ขึ้นไป"
	สาว	" - "
ลม /sɿ:/	ลมบรูสี /sɔm'bo: si:/	"ลักษณะแสงสว่าง ปรากฏแก่ตาให้เห็น เป็นสีขาว คำ เป็นต้น"
	ลมบรู	"ลักษณะแสงสว่าง ปรากฏแก่ตาให้เห็น เป็นสีขาว คำ เป็นต้น"
		" - "

คำข้อนบางคำเขมรจะนำคำประสมของไทยไปใช้ประสมกับหน่วยคำอิสระอีก
หน่วยหนึ่งของเขมร และคำอิสระนั้นมีความหมายเช่นเดียวกับส่วนหนึ่งของคำประสมในภาษาไทย

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ความหมาย
ตายโหง /ta:y hɔ̃:ŋ/	สุลាប់ตายโหง /slap ta:y haŋ/	"ตายฉิบจรวด"
ตาย	สุลាប់	"สิ้นใจ"
โหง	ตายโหง	"ฉิบ"
ปลาทุ	ทุรีปลาทุ /trɯy phla: thū:/	"ปลาทะเลชนิดหนึ่ง"
ปลา	ทุรี	"สัตว์น้ำที่หายใจด้วย เหงือก"
ทุ	ปลาทุ	"ชื่อปลาทะเลชนิดหนึ่ง"
ผ้าม่วง /phâ: mɯəŋ/	สัพตผ้าม่วง /sɔm'pɯət pha: mɯ:əŋ/	"ผ้าที่ทอด้วยไหมมีสี ใดสีหนึ่งเป็นพื้น"
ผ้า	สัพต	"สิ่งที่ทอด้วยเยื่อไผ่ เป็นเครื่องนุ่งห่ม"
ม่วง	ผ้าม่วง	"สีครามปนแดง"
		" - "

คำข้อนบางคำเขมรจะนำคำไทยไปใช้ประสมกับคำบาลีสันสกฤตซึ่งมีความหมาย
เช่นเดียวกับคำไทยในภาษาไทย

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ภาษาลาว/สันสกฤต	ความหมาย
ขโมย /kha'mo:y/	โจรขม้วย /tɔːk khmuːoɯ/		"ผู้ลักสิ่งของ"
	โจร	โจร / โจร	"ผู้ลักสิ่งของ"
	ขม้วย		" - "
ตกประหมา /tɔːk pra'maː/	ภยตกปรุมา /phɔːy tɔːk prə'maː/		"กลัวสะทกสะท้าน"
	ภย	ภย / -	"กลัว"
	ตกปรุมา		" - "
เฝ้า /phɔːi/	ภักอาสาสุรีย /phɔːi ʔaː'sray/		"หยุดคอยชั่วคราว"
	เฝ้า	- / อสุรีย	" - "
	อาสาสุรีย		"หยุดคอยชั่วคราว"
ประหว /phɔːp/	ภมปรุสพว /phɔːi prə'sɔːp/		"เจอะ, ประ"
	ภม		" - "
	ปรุสพว	ปสว / ปสว	"เจอะ, ประ"

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำข้อนบางคำเมื่อปรากฏในภาษาเขมรจะมีความหมายแคบกว่าความหมายเดิมในภาษาไทย

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ความหมาย
กระดุม /kra'dum/	เพวฤทุม /le:v kdum/	"ลูกดุม" "ลูกดุมเฉพาะที่ใช้กับ จักรพรรด"
	เพว ฤทุม	"ลูกดุม" " - "
เข็มขัด /khəm khət/	แซตฎรวัตเข็มขัด /khsae krə'vat khv:m khat/	"เครื่องคาดเอวชนิดหนึ่ง" "เครื่องคาดเอวทำ ด้วยเงินหรือทองเฉพาะ หัวฝั่งเป็นเพชรพลอย"
	แซตฎรวัต เข็มขัด	"เครื่องคาดเอวชนิดหนึ่ง" " - "
แหวน /pə:n/	จัญเจียนแวน /cɛn'ciɛn vaen/	"เครื่องประดับสำหรับ สวมนิ้วรูปเป็นวง" "เครื่องประดับสำหรับ สวมนิ้วรูปเป็นวง เฉพาะแหวนเกลี้ยง ฝั่งเพชร"
	จัญเจียน	"เครื่องประดับสำหรับ สวมนิ้วรูปเป็นวง"
	แวน	" - "

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.2.5 หน่วยคำอิสระของคำประสมในภาษาเขมรตรงกับหน่วยคำอิสระในภาษาไทย

คำประสมกลุ่มหนึ่งในภาษาเขมรประกอบด้วยหน่วยคำอิสระ 2 หน่วย แต่ละหน่วยเป็นคำพยางค์เดี่ยว หน่วยหนึ่งจะมีรูปคล้ายคลึงกับหน่วยคำอิสระในภาษาไทย และยังมีความหมายตรงกันด้วย หน่วยคำเหล่านี้พิสูจน์ได้ว่าเป็นคำไทยตามเกณฑ์ข้อ 3.1 และ 3.3 ฉะนั้น คำเหล่านี้จึงมีลักษณะจัดเป็นคำไทยที่เขมรนำไปประสมกับคำอีกคำหนึ่งในภาษาเขมร อาศัยเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าวแล้วนี้ จะพบว่ามีคำไทยในภาษาเขมร 6 คำ เป็นคำที่พจนานุกรมเขมรบันทึกไว้ว่าเป็นคำไทยแล้ว 5 คำ และยังไม่บันทึก 1 คำ

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ความหมาย
ถอก /thò:t/	ถต /tho:t/ รูปถต	"เอาออก, ทิ้งให้หลุด" "ภาพถ่าย"
งาย /ŋá:y/	งาย /ŋi:əy/ เม็ลงาย	"สะควก, ไม่ยาก" "คูลูก"
ซอม /sóm/	สม /sóm/ สมไฏ	"ทำให้รำนานู" "ซอมมือให้รำนานู"
ทับ /tháp/	ถาบ /thap/ กรฎาสถาบ	"วางข้างบน, ซอนข้างบน" "กระดาศกอบปี"

ภาษาไทย	ภาษาเขมร	ความหมาย
ยาง	ยาง	"เคิน"
	ยางจะ	"เคินลง"
ถอย	ถย	"ร่นไปข้างหลัง, เลื่อนที่"
	ถยโกรย	"ถอยหลัง"

3.3 วิธีการใช้คำ

ในการศึกษาคำยืมระหว่างภาษาเขมรกับภาษาไทย ได้พบว่า มีคำไทย-เขมร ซึ่งยังไม่อาจไว้เกณฑ์การพิสูจน์ข้ออื่น ๆ มาพิจารณาได้ว่า จะเป็นคำเขมรหรือคำไทย ในหัวข้อนี้จะได้พิจารณาวิธีการใช้คำไทย-เขมร เหล่านี้บางคำ ซึ่งมีลักษณะบ่งวานาจะเป็นแนวทางบอกทิศทางของการยืมได้ นั่นคือการที่คำ ๆ หนึ่งมีที่ใช้จำกัดในภาษาหนึ่งแต่ไม่จำกัดในอีกภาษาหนึ่ง ภาษาที่ใช้คำหนึ่งอย่างจำกัด น่าจะเป็นภาษาที่ยืมคำนั้นมาจากอีกภาษาหนึ่ง ในภาษาเขมรความหมายหนึ่งความหมายมีคำที่ใช้ได้หลายคำ เช่น คำหนึ่งใช้กับบุคคลเฉพาะกลุ่ม อีกคำหนึ่งใช้กับบุคคลทั่วไป หรือคำหนึ่งใช้เฉพาะถิ่นอีกคำหนึ่งใช้ได้หลายถิ่น หรือคำหนึ่งใช้เฉพาะบทรอยกรองอีกคำหนึ่งใช้ทั่วไป หรือคำหนึ่งใช้กับความ ๆ หนึ่ง อีกคำหนึ่งใช้ได้ทั่วไป ผู้วิจัยได้พบวาคำที่ใช้กับบุคคลเฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะถิ่น หรือเฉพาะบทรอยกรอง หรือเฉพาะความ ๆ หนึ่ง หรือเฉพาะคำ ๆ หนึ่งหลายคำ ตรงกับคำในภาษาไทยและคำเหล่านี้ไทยใช้ เป็นปกติไม่มีข้อคั่นจำกัดในภาษา เมื่อพิจารณาความคล่องตัวในการใช้แบบนี้ ก็อาจจะสันนิษฐานได้ว่า คำที่มีที่ใช้เฉพาะในภาษาเขมร น่าจะเป็นคำไทยที่เขมรยืมไป ในทำนองเดียวกันถ้าพิจารณาพบคำไทย-เขมรที่มีที่ใช้เฉพาะในภาษา

ไทยก็น่าจะสันนิษฐานว่าเป็นคำเขมรที่ไทยยืมมาได้เช่นกัน

3.3.1 คำที่ใช้กับบุคคลเฉพาะกลุ่ม

ในภาษาเขมรมีคำใช้เฉพาะกลุ่มเจ้านาย หรือที่เรียกว่าราชาศัพท์ และคำใช้เฉพาะกลุ่มพระสงฆ์ หรือที่เรียกว่า สมณศัพท์อยู่หลายคำ คำเหล่านี้บางคำตรงกับคำที่ใช้เป็นคำสามัญกับบุคคลทั่วไปในภาษาไทย พิจารณาจากการใช้ในวงจำกัดกับบุคคลเฉพาะกลุ่มในภาษาเขมร เทียบกับการใช้ในวงกว้างของภาษาไทย ทำให้สันนิษฐานได้ว่า คำเหล่านี้ น่าจะเป็นคำไทยที่เขมรยืมไปมากกว่าคำเขมรที่ไทยยืมมา นอกจากนี้ เขมรยังมีคำอีกคำหนึ่ง ซึ่งมีความหมายตรงกันและใช้ทั่วไปในภาษาเขมรด้วย

3.3.1.1 คำราชาศัพท์

ความหมายหนึ่งความหมาย เขมรมีคำใช้หลายคำ คำหนึ่งใช้เป็นคำราชาศัพท์ อีกคำหนึ่งใช้เป็นคำทั่วไป คำที่ใช้เป็นคำราชาศัพท์จะตรงกับคำทั่วไปในภาษาไทย คำประเภทนี้ปรากฏ 9 คำ ทุกคำพจนานุกรมเขมรบันทึกไว้แล้วว่าเป็นคำไทย

ภาษาไทย	ภาษาเขมร		ความหมาย
	ราชาศัพท์	ทั่วไป	
ย่าง ¹	ย่าง	เฎีร	"ยกเท้าก้าวไป"
/yɑːŋ/	/yɿːəŋ/	/daer/	
ตีน	เติน	ภูญาก	"พื้นจากหลัง, ไมหลัง"
/tɕiːn/	/taen/	/phnɯək/	

¹ไทยรับคำ เติน ของเขมรมาใช้ ส่วนคำ ย่าง ที่มีความหมายว่า เติน ไทยใช้คำว่า ย่างก้าว หรือ ย่างเติน

ภาษาไทย	ภาษาเขมร		ความหมาย
	ราชาศัพท์	ทั่วไป	
ทอด	ทต	เมิล	"แลดู"
/thɔ:t/	/tɔ:t/	/mɛ:l/	
ที่นั่ง	ที่นั่ง	ที่อุงคุย	"ที่นั่งสำหรับนั่ง"
/thi: nɛŋ/	/ti:nɛŋ/	/ti: ʔɔ:ŋ kuy/	
ประคอง	ปรคอง	อง	"หนุน, ระวังไม่ให้ล้ม"
/pra'khɔ:ŋ/	/pre'kɔ:ŋ/	/ʔɔ:ŋ/	
พัด	พัด	บก	"พัดไป, โบก"
/phát/	/pət/	/bɔk/	
รายงาน	ร่ายงาน	แถลง	"บอกเรื่องของการงาน"
/ra:y ŋa:n/	/ra:y ŋa:n/	/thlaen/	
ลาย (มือชื่อ) ¹	ลาย	เฒาะ	"ชื่อ"
/la:y mm: chɛ:/	/la:y/	/chmɛh/	
เสียง	เสียง ²	สัแห่ง	"สิ่งที่ได้ยินด้วยหู"
/sɛŋ/	/sɛŋ/	/sɔm'le:ŋ/	

อนึ่ง คำ เค้น ปรากฏเป็นคำสมณศัพท์ด้วย (ดู 3.3.1.2)

¹ พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2493 อธิบายคำ ลายมือชื่อ ว่าหมายถึงชื่อของบุคคลที่เขียนด้วยตนเอง

² คำเสียง เขมรใช้ในคำว่า พระสุรเสียง หมายถึงเสียง

3.3.1.2 คำสมณศัพท์

ความหมายหนึ่งความหมาย เขมรมีคำใช้หลายคำ คำหนึ่งใช้เป็นคำสมณศัพท์ อีกคำหนึ่งใช้ทั่วไป คำที่ใช้เป็นคำสมณศัพท์จะตรงกับคำทั่วไปในภาษาไทย คำประเภทนี้ปรากฏเพียง 3 คำ ทุกคำพจนานุกรมเขมרבันทิกไว้แล้วว่าเป็นคำไทย

ภาษาไทย	ภาษาเขมร		ความหมาย
	สมณศัพท์	ทั่วไป	
ฉัน	ฉาน	ชฌ	"สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง เอกพจน์"
/chǎn/	/chan/	/khpom/	
ชัก	ฉาก	ทาจ	"คิง"
/chǎk/	/cha:k/	/ti:əp/	
ตีน	เต็น	ทญาก	"พ้นจากหลับ, ไม่หลับ"
/tɛ:n/	/taen/	/phjɛk/	

3.3.2 คำที่ใช้เฉพาะถิ่น

ความหมายหนึ่งความหมาย เขมรมีคำใช้หลายคำ คำหนึ่งใช้เฉพาะถิ่น เสียมราชบุรี และพระตะบอง อีกคำหนึ่งใช้ในถิ่นพนมเปญและถิ่นอื่น ๆ หลาย ๆ ถิ่น เขต เสียมราชบุรี พระตะบอง เป็นถิ่นที่คนไทยเคยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและเป็นระยะเวลา นาน คำในถิ่นสองถิ่นนี้ถ้าเป็นศัพท์ที่ใช้เฉพาะในถิ่นทั้งสองมากกว่าถิ่นอื่น ๆ และเป็นคำที่ตรงกับคำในภาษาไทย ก็น่าจะเป็นคำไทยที่เขมรยืมไป คำประเภทนี้ปรากฏ 19 คำ ทุกคำพจนานุกรมเขมרבันทิกไว้แล้วว่าเป็นคำไทย

ภาษาไทย	ภาษาเขมร		ความหมาย
	เฉพาะถิ่น	ถิ่นทั่วไป	
กระปุก /kra'pùk/	กปุก /kə'pɔk/	กูรท /krə'loː/	"ภาชนะเครื่องปั้น ดินเผาขนาดเล็ก ปากแคบ"
กระทอน /kra'thɔːn/	กถน /kə'thɔːn/	เฎิมเคาะ /daem lueh/	"ไม้ผล ค่อนข้างกลม เปลือกนุ่ม สีเหลือง เนื้อกินได้"
ขวด /khùːət/	ขัวจ /khuːəc/	ฎบ /dɔːp/	"ภาชนะกลวงใน ทำด้วยแก้วรูปสูงมีคอ"
ขวัญนาค /khwǎn nǎːk/	ขวาน(นาค) /khvan niːək/	พุดสังนาค /prə'luŋ niːək/	"พิธีสำหรับผู้ที่จะบวช ก่อนเป็นสงฆ์ในพุทธ ศาสนา"
จน /con/	จุน /con/	กูร /kroː/	"ซัดสน, ไร้ทรัพย์สิน"
ตลก /ta'loːk/	(อุนก)ตุลก /nɛək thloːk/	อุนกกำแพง /nɛək kom'phlaen/	"คนขบขัน คนที่เล่น ขัน ๆ"
ตับ /tǎp/	ตาบ /tap/	หุบ /hop/	"ลักษณะนามของไม้ หรือ สิ่งที่ยืดหยุ่นเป็นลำดับ"
ประกบ /pra'khɔp/	ปรุขบ /prə'khɔp/	สุอ, อาส /sʔom/, /ʔaːl/	"นาบ, หรือนวดด้วย ลูกกลม ๆ ฝุนุ่ม ๆ"

ภาษาไทย	ภาษาเขมร		ความหมาย
	เฉพาะถิ่น	ถิ่นทั่วไป	
ปลุก(ผี)	(อุณก)พุก	อุณกรมลายสพ	"สปีหรือ, หรือการ เข้าสมาธิบริกรรม คาถาจนผีลุกขึ้น และ คนเอายาแฝด"
/plúk phí:/	/nèək pluk/	/nèək rǝ:m li:əy sɔ:p/	
ผีน	ภีน	ผู่ท่าง	"ลักษณะนามของผา"
/phǎ:n/	/phǎ:n/	/phtǎəŋ/	
พวง	ภ้วง	กมฺรง	"กลุ่ม เช่น พวงมาลา"
/phu:əŋ/	/phǎ:əŋ/	/kɔ:m' rǝ:ŋ/	
พับ	ผาบ	ผุนต	"ลักษณะนามของผา"
/pháp/	/phap/	/phnot/	
เพื่อน	ภื่อน	ลัฟาลู	"มิตรผู้ร่วมกัน เช่น ผู้อยู่ด้วยกัน"
/phǎen/	/phǎen/	/sɔm'lap/	
เรียไร	เรียไร	สุมฺปราก	"เก็บเงินโดยขอร้อง ให้ช่วยออกเงินตาม ใจสมัคร"
/riə ray/	/riə ray/	/so:m prak/	
ลอยแก้ว	ลยแก้ว	กัฟีสกูวจบนญเขต	"ของหวานทำด้วย เนื้อผลไม้รสเปรี้ยว ลอยในน้ำเชื่อม เจือ เกลือเล็กน้อย"
/lɔ:y kǎ:w/	/lǝ:y kǎeʋ/	/kɔm'pǎs kru:əc bɔn'daet/	
โลง	โลง	กุดการมฺนุส	"หีบสำหรับบรรจุศพ"
/lɔ:ŋ/	/lǝ:ŋ/	/kda:r mchǎ:s/	

ภาษาไทย	ภาษาเขมร		ความหมาย
	เฉพาะถิ่น	ถิ่นทั่วไป	
หวง	ห้วง	กัจจกาน	"ไม่ยากให้, สงวนไว้"
/hɯ̃:əŋ/	/hu:əŋ/	/ku:əc kan/	
หิว	เหว	ขูลาน	"อยากข้าวอยากน้ำ เมื่อกระเพาะ ต้องการ"
/hɯ̃w/	/he:v/	/khlɿ:əŋ/	
สำเนียง	ล้นเสียง	ล้นเพ็ง	"เสียง, น้ำเสียง"
/sǎm niəŋ/	/sɔm'niəŋ/	/sɔm'ɿə:ŋ/	

3.3.3 คำที่ใช้ในบทร้อยกรอง

ความหมายหนึ่งความหมายเขมรมีคำใช้หลายคำ คำหนึ่งใช้ในบทร้อยกรอง อีกคำหนึ่งใช้ในบททั่วไป คำที่ใช้ในบทร้อยกรองบางคำจะตรงกับคำที่ใช้ทั่วไปในภาษาไทย คำดังกล่าวแล้วนี้จึงน่าจะเป็นคำไทยที่เขมรยืมไป เพราะเขมรเองก็มีคำอีกคำหนึ่งใช้เป็นปกติในภาษาอยู่แล้ว การยืมคำในภาษาอื่นมาใช้ในบทร้อยกรองเป็นที่นิยมทำกันในหมู่กวีทั่วไป คำประเภทนี้มี 2 คำ ทุกคำพจนานุกรมเขมรบันทึกไว้แล้วว่าเป็นคำไทย

ภาษาไทย	ภาษาเขมร		ความหมาย
	ร้อยกรอง	ทั่วไป	
ลึล็บ	ลึลาบ	บาท	"สาบสูญ, สูญหาย ไปหมด"
/lɿ: lǎp/	/lɿ: lǎəp/	/bat/	
ลำพัง	ลัมพ่าง	มุนากเอง	"เฉพาะตน, ถ้ายเดียว ไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น"
/lam phaŋ/	/lɿ m pǎəŋ/	/m nǎək ?əəŋ/	

- ท. ถอด /thɔ̌:t/ : ข. ถต /thǒ:t/ ฎาะเจญ /doh cep/
 หมายถึง ถอด, เอาออก หรือ ดึงให้หลุดออก
 คำ "ฎาะเจญ" ในภาษาเขมรใช้ในความหมายทั่วไป
 เช่นเดียวกับคำถอดในภาษาไทย ส่วนคำ "ถต" ในภาษาเขมรใช้เฉพาะการถ่ารูป
- ท. ทับ /tháp/ : ข. ถาบ /thap/ ฎากฎทับ /dak phtváp/
 หมายถึง วางข้างบน, ซ้อนข้างบน
 คำ "ฎากฎทับ" ในภาษาเขมรใช้ในความหมายทั่วไป
 เช่นเดียวกับคำ "ทับ" ในภาษาไทย ส่วนคำ "ถาบ" ในภาษาเขมรใช้เฉพาะการวาง
 กระดาษทับกันเพื่อลอกลายปักหรือลายฉลุ
- ท. บอก /bò:k/ : ข. บก /bǒ:k/ เพลล /pò:l/
 หมายถึง พูกให้รู้, เล่าให้ฟัง
 คำ "เพลล" ในภาษาเขมรใช้ในความหมายทั่วไป
 เช่นเดียวกับคำ "บอก" ในภาษาไทย ส่วนคำ "บก" ในภาษาเขมรใช้เฉพาะ การเล่า
 เรื่องราว เล่าตำนาน เป็นต้น
- ท. ผิด /phít/ : ข. ผิต /phet/ ชุส /khoh/
 หมายถึง ไม่ถูก, ไม่ใช่
 คำ "ชุส" ในภาษาเขมรใช้ในความหมายทั่วไป เช่นเดียวกับ
 คำ "ผิด" ในภาษาไทย ส่วนคำ "ผิต" ในภาษาเขมรใช้เฉพาะการผิดสำเภากรยา
- ท. ผีอก /phǎek/ : ข. ผือก /phwæk/ เขลียจ /khliəo/
 คำ "ผีอก" ในภาษาไทยหมายถึง โรคชนิดหนึ่งที่ทำให้ผู้เป็น
 มีผิวขาวผิดปกติ จะเป็นกับคนหรือสัตว์อื่น ๆ ก็ได้ หรือ ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นและใบคล้ายบอน
 ใช้กินหัว ส่วนคำ "ผีอก" ในภาษาเขมร มีความหมายแคบกว่า คือ หมายถึงโรคชนิดหนึ่ง

ซึ่งทำให้ผู้เป็นโรคนี้มีผิวขาวผิดปกติเฉพาะที่เกิดกับคนเท่านั้น ถ้าเป็นโรคที่เกิดกับสิ่งอื่น ๆ เช่น สัตว์ต่าง ๆ เขมรใช้คำว่า "เข็ลยจ"

ท. ยก /yók/ : ข. ยก /yók/ เล็ก /lɛ̀k/

หมายถึง เอาขึ้นให้สูงจากที่เดิม

คำ "เล็ก" ในภาษาเขมรใช้ในความหมายทั่วไป เช่นเดียวกับคำ "ยก" ในภาษาไทย ส่วนคำ "ยก" ในภาษาเขมรใช้เฉพาะพูดกับม้าให้ยกขา

ท. ระวัง /ra'wan/ : ข. รว่าง /re'vɛ̀əŋ/ ปุรยตุน /pre'yat/

หมายถึง คอยดู, เอาใจใส่โดยไม่ประมาท, กันไว้ไม่ให้เสื่อมเสีย

คำ "ปุรยตุน" ในภาษาเขมรใช้ในความหมายทั่วไป เช่นเดียวกับคำ "ระวัง" ในภาษาไทย ส่วนคำ "รว่าง" ในภาษาเขมรใช้เฉพาะการดูแลบ้าน

ท. ระหง /ra'hɔ̃ŋ/ : ข. รหง /re'hɔ̃ŋ/

นมมีรพาสเพญ /me'mi: piəs pɛ̀:ŋ/

คำ "ระหง" ในภาษาไทย หมายถึง สูง, ทรงงาม, ส่วนคำ รหง ในภาษาเขมร หมายถึง สลอน จะใช้เฉพาะคอกวัวขึ้นเป็นกลุ่ม ๆ หรือ คนรูกอพร้อม ๆ กันหลายคน ถ้าต้องการจะอธิบายถึงการที่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเต็มไปด้วยหมก จะนิยมใช้คำ "นมมีรพาสเพญ" เป็นปกติในภาษา

ท. แล /lɛ̀:/ : ข. แล /lɛ̀:/ เมิล /mɛ̀:l/

หมายถึง ดู, เห็น

คำ "เมิล" เขมรใช้ในความหมายทั่วไป เช่นเดียวกับคำ ดู หรือ "แล" ในภาษาไทย¹ ส่วนคำ "แล" ในภาษาเขมรใช้เฉพาะพิศุรูปโฉมสตรี

¹ คำ แล ใช้ในความหมายทั่วไปเฉพาะไทยถิ่นภาคใต้ ส่วนภาษากรุงเทพฯ ใช้คำ ดู

ท. ไว /way/ : ข. ไว /vèy/ รหัส /rə'hah/

หมายถึง เร็ว, พลัน

คำ "รหัส" เขมรใช้ในความหมายทั่วไปเช่นเดียวกับคำ "ไว" ในภาษาไทย ส่วนคำ "ไว" ในภาษาเขมรใช้เฉพาะมีปัญญา ความนึกคิดไว

ท. แวะ /wəʔ/ : ข. เวะ /veh/ เคจ /kec/

คำ "แวะ" ในภาษาไทย หมายถึง หยุดชั่วคราวระหว่างทาง เพื่อกิจธุระ ส่วนคำ "เวะ" ในภาษาเขมรหมายถึง หลบ เลี่ยง และ หนี จะใช้เฉพาะ การเลี่ยงไม่กลับบ้านหรือหนีโรงเรียน : ถ้าเป็นความหมายว่า หลบ เลี่ยง หรือ หนี ในกรณีอื่นทั่วไป จะใช้คำว่า "เคจ" เป็นปกติในภาษา

ท. แหบ /hə:p/ : ข. แหบ /haep/ สุธา /sʔa:/

หมายถึง ลักษณะของเสียงที่แห้งไม่แจ่มใส

คำ "สุธา" เขมรใช้ในความหมายทั่วไปเช่นเดียวกับคำ "แหบ" ในภาษาไทย ส่วนคำ "แหบ" ในภาษาเขมรใช้เฉพาะเสียงขลุ่ย

3.3.4.2 คำที่ใช้เฉพาะกับคำบางคำ

ในการศึกษาคำไทย-เขมร ผู้วิจัยได้พบคำที่เขมรใช้ 30 คำ ซึ่ง พจนานุกรมเขมรบันทึกไว้ว่า: คำไทย 26 คำ แต่อีก 4 คำไม่ได้บันทึกว่ายืมจากไทย เมื่อพิจารณาการใช้คำเหล่านี้ในภาษาทั้งสองแล้ว ผู้วิจัยได้พบว่าในภาษาเขมรคำเหล่านี้มีที่จำกัด คือใช้เฉพาะกับคำบางคำเท่านั้น และไม่ปรากฏกับคำอื่นอีก คำส่วนใหญ่ที่นำมาใช้ด้วย เป็นคำเขมร คำบางคำเป็นคำบาลีสันสกฤต และคำบางคำก็ยังไม่อาจตัดสินได้ว่าเป็นคำไทย หรือคำเขมร ส่วนในภาษาไทย คำเหล่านี้เป็นคำธรรมดาที่มีที่ใช้ทั่วไป เมื่อภาษาเขมรมีข้อจำกัดในการใช้: ก็อาจทำให้สันนิษฐานได้ว่า คำไทย-เขมร เหล่านี้เป็นคำไทยที่เขมร ยืมไปจริง คำทั้ง 30 คำ ดังกล่าวแล้ว มีดังต่อไปนี้ คือ

ท. ดอก /dò:k/ : ข. ฎกจุนท์ /dò:k can/

คำ "ดอก" ในภาษาไทย หมายถึง ส่วนหนึ่งของ
พรรณไม้ที่ผลิออกจากลำต้น เพื่อสืบพันธุ์ และตรงกับคำ "ฎก" ในภาษาเขมร คำ "ฎก"
เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏลำพัง จะปรากฏกับคำ "จุนท์" เป็น ฎกจุนท์ หมายความว่า
ว่า ดอกของต้นไม้ซึ่งมีดอกและผลหอม

ท. ตูระหนัก /tra'nàk/ : ข. ตูรฉากจิตุต /trə'nak cet/

คำ "ตูระหนัก" ในภาษาไทยหมายถึง แน่,
ชัดเจน และ ตรงกับคำ "ตูรฉาก" ในภาษาเขมร คำ ตูรฉาก เป็นหน่วยคำไม่อิสระ
ไม่ปรากฏลำพัง จะปรากฏกับคำ "จิตุต" เป็น ตูรฉากจิตุต หมายถึง แน่ ชัดแจ้ง

ท. ตับ /táp/ : ข. สาจตำบ /sac tap/

คำ "ตับ" ในภาษาไทย หมายถึงอวัยวะชนิดหนึ่ง
อยู่ในช่องท้องของคนและสัตว์ มีหน้าที่ทำให้เกิดน้ำดีเพื่อย่อยอาหารที่มัน และตรงกับคำ
"ตำบ" ในภาษาเขมร คำ "ตำบ" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏลำพัง จะปรากฏ
กับคำ "สาจ" เป็น สาจตำบ หมายถึง อาหารชนิดหนึ่งทำด้วยตับกับเนื้อสัตว์ หั่นผสม
กันใส่เกลือแล้วบรรจุในกระเพาะ นำไปตากแดดเก็บไว้เป็นอาหารต่อไป

ท. ทัว /thú:ə/ : ข. ทัวเทา /tú:ə tɕv/

คำ "ทัว" ในภาษาไทย หมายถึง ตลอดไปหรือ
ทุกแห่ง และตรงกับคำ "ทัว" ในภาษาเขมร คำ "ทัว" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏ
ลำพัง จะปรากฏกับคำเขมร "เทา" เป็น ทัวเทา แปลว่า ทัวไป

ท. นอก /nò:k/ : ข. จางหวายนง /ca:ŋ va:y nò:k/
มนตุรีนง /mò:n trvy nò:k/

คำ "นอก" ในภาษาไทย หมายถึงตรงกันข้าม
กับใน และตรงกับคำ "นง" ในภาษาเขมร คำ "นง" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏลำพัง

จะปรากฏกับคำ "จางหวาย" หรือ "มนตฺวี" เป็น จางหวายนก หรือ มนตฺวินก ซึ่งมีความหมายเหมือนกันว่า ชำระการบ้านาณู

ท. นอน /no:n/ : ข. ว้างนน /vəŋ nɔ:n/

คำ "นอน" ในภาษาไทย หมายถึง เอนตัวลงกับพื้นเพื่อหยุดพักร่างกาย โดยเอนตัวลงกับพื้นหรือที่ใด ๆ และตรงกับคำ "นน" ในภาษาเขมร คำ "นน" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏคำพ้องจะปรากฏกับคำ "ว่าง" เป็นว่างนน หมายถึง ม่าน

ท. ไบ /bay/ : ข. ไบฎีกา /bay dvy ka:/

คำ "ไบ" ในภาษาไทย หมายถึง ส่วนของต้นไม้ที่ติดกับกิ่งมีรูปแบบ ๆ สำหรับรับลมหรืออากาศ หรือใช้เรียกของที่แบนเป็นแผ่น ๆ เช่น ไบหู, ไบพัด, เป็นต้น คำ "ไบ" นี้ตรงกับคำ "ไบ" ในภาษาเขมร คำ "ไบ" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏคำพ้อง จะปรากฏกับคำ "ฎีกา" เป็น ไบฎีกา หมายความว่า หนังสืออาราธนาพระสงฆ์ไปในการทำบุญต่าง ๆ

ท. แบน /be:n/ : ข. ฎวารแบน /kda: baen/

คำ "แบน" ในภาษาไทย หมายถึง เป็นแผ่น, ราบ และตรงกับคำ "แบน" ในภาษาเขมร คำ "แบน" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏคำพ้อง จะปรากฏกับคำเขมร "ฎวาร" เป็น ฎวารแบน แปลว่า ม้านั่งหอยเต้า

ท. ผ้า /pha:/ : ข. ผ้ากราบ /pha: kra:p/

คำ "ผ้า" ในภาษาไทย หมายถึง สิ่งที่ทำด้วยเยื่อใย โดยมากใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม และตรงกับคำ "ผ้า" ในภาษาเขมร คำ "ผ้า" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏคำพ้อง จะปรากฏกับคำเขมร "กราบ" เป็น ผ้ากราบ แปลว่า ผ้าพัน ๆ ที่พระสงฆ์ไ้ร่รงในเวลากราบพระ

ท. ดิ่ง /phɪŋ/ : ข. นิ่ง /nɪm phɪŋ/

คำ "ดิ่ง" ในภาษาไทย หมายถึง ทำให้ร้อน
 อัง และ ตรงกับคำ "ถึง" ในภาษาเขมร คำ "ถึง" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏ
 ลำพัง จะปรากฏกับคำ "น" เป็น นิ่ง หมายถึง ชื่อขนมอย่างหนึ่งทำด้วยแป้ง ไข่
 น้ำตาล ใส่อังไฟให้สุก มีรูปแบบ ๆ คล้ายไข่แมลงมุม

ท. ยา /yaː/ : ข. ยานัตถุ /yaː nat/

คำ "ยา" ในภาษาไทย หมายถึง ของกิน
หรีดพา เป็นต้น สำหรับบำบัดโรคหรือบรรเทาความเจ็บปวดและตรงกับคำ "ยา" ในภาษา
 เขมร คำ "ยา" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏลำพัง จะปรากฏกับคำ "นัตถุ" เป็น
 ยานัตถุ หมายถึง ยาที่คเป็นผงละเอียด สำหรับเป่าหรือสูดเข้าไปในจมูก

ท. ยืน /yɯːn/ : ข. อายุยืน /ʔaːyɯ̃ yɯ̃ːn/
 ยืนยूर /yɯ̃ːn yɯ̃ːr/

คำ "ยืน" ในภาษาไทย หมายถึง นาน ยาว
 ยืด และตรงกับคำ "ยืน" ในภาษาเขมร คำ "ยืน" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏลำพัง
 จะปรากฏกับคำ "อายุ" และคำ "ยूर" เป็น อายุยืน หมายความว่า มีอายุมาก และ
 เป็น ยืนยूर หมายความว่า ยาวนาน (ดู 3.2.4)

ท. ร้าย /rǎːy/ : ข. ปรทุสร้าย /prə' tǎːs raːy/

คำ "ร้าย" ในภาษาไทย หมายถึง คุ รั้ว ไม่ดี
 และตรงกับคำ "ร้าย" ในภาษาเขมร คำ "ร้าย" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏลำพัง
 จะปรากฏกับคำ "ปรทุส" เป็น ปรทุสร้าย หมายถึง ทำร้าย

ท. ลง /lɔŋ/ : ข. ฟุงสูง /lɔŋ sɔŋ/

คำ "ลง" ในภาษาไทย หมายถึง ไปสู่เบื้องต่ำ
 ตรงกันข้ามกับขึ้น และตรงกับคำ "ฟุง" ในภาษาเขมร คำ "ฟุง" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ

ไม่ปรากฏคำพ้อง จะปรากฏกับคำเขมร "สูง" ¹ เป็น พุงสูง แปลว่า ชื่อเพลงพิณพาทย์

ท. ลอย /lɔːy/ : ข. ลยกนุโทง /lɔːy kɔn'taɔŋ/
ลยปรุทีป /lɔːy prə'tiːp/

คำ "ลอย" ในภาษาไทย หมายถึง ไม่จม อยู่บนผิวน้ำ และตรงกับคำ "ลย" ในภาษาเขมร คำ "ลย" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏคำพ้อง จะปรากฏกับคำ "กนุโทง" หรือ "ปรุทีป" เป็น ลยกนุโทง หมายถึง ลอยกระทง และ ลยปรุทีป หมายถึง ลอยประทีป

ท. ล้า /lǎm/ : ข. เลิศล้ำ /lɛːs lǎm/

คำ "ล้ำ" ในภาษาไทย หมายถึง ยิ่ง, ที่สุด และตรงกับคำ "ล้ำ" ในภาษาเขมร คำ "ล้ำ" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏคำพ้อง จะปรากฏกับคำเขมร "เลิศ" เป็น เลิศล้ำ แปลว่า ยิ่ง, ล้น

ท. ลาย /laːy/ : ข. ลายไฉ /liːɔy day/
ลายลวงฉน์ /liːɔy lɛːk/

คำ "ลาย" ในภาษาไทย หมายถึง เส้น หรือเส้นที่เขียน หรือแกะสลักให้เป็นรูปต่าง ๆ และตรงกับคำ "ลาย" ในภาษาเขมร คำ "ลาย" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏคำพ้อง จะปรากฏกับคำ "ไฉ" และ "ลวงฉน์" เป็น ลายไฉ หมายถึง ลายมือ และ ลายลวงฉน์ หมายถึง ลายที่ปรากฏบนฝ่ามือและฝ่าเท้า

ท. เลื่อง /lɛːŋ/ : ข. เลื่องฤา /lɛːŋ lɛːr/

คำ "เลื่อง" ในภาษาไทย หมายถึง โจรแซ่ และตรงกับคำ "เลื่อง" ในภาษาเขมร คำ "เลื่อง" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏคำพ้อง จะปรากฏกับคำเขมร "ฤา" เป็น เลื่องฤา แปลว่า แซ่แซ่ รู้ทั่วกัน เป็นชาวที่เล้ากันต่อมา

¹ เขมรมีคำ สูง อ่านว่า /sroŋ/ แปลว่า ภูเขา แต่เขมรออกเสียงตามไทยว่า /soŋ/ จึงเขียนรูปตามเสียงเป็น "สูง"

- ท. สวน /sɔ̃ːɛn/ : ข. ส่วนสตว /suːɛn sat/
 ส่วนจุมาร /suːɛn cbaːr/
 ส่วนอุทยาน /suːɛn wɨ̃tyiːɛn/

คำ "สวน" ในภาษาไทย หมายถึง ที่ซึ่งกันเป็น
 ขอบเขตไว้สำหรับปลูกต้นไม้ หรือ สถานที่ซึ่งกันเป็นขอบเขต เช่น สวนรุก สวนสัตว์ เป็นต้น
 และตรงกับคำ "ส่วน" ในภาษาเขมร คำ "ส่วน" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏลำพัง
 จะปรากฏกับคำ "สตว" "อุทยาน" และ "จุมาร" เป็น ส่วนสตว หมายถึง ที่ซึ่งกัน
 เป็นขอบเขตไว้สำหรับปลูกต้นไม้โดยปริยาย หมายถึง สภาพที่ซึ่งกันเป็นขอบเขต และเป็น
 ส่วนอุทยาน หรือ ส่วนจุมาร¹ หมายถึง สวนดอกไม้

- ท. สอบ /sɔ̃ːp/ : ข. สบจ้เฒะ /sɔːp com'neh/

คำ "สอบ" ในภาษาไทย หมายถึง ครวจ,
 ไล่เลียง และตรงกับคำ "สบ" ในภาษาเขมร คำ "สบ" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏ
 ลำพัง จะปรากฏกับคำเขมร "จ้เฒะ" เป็น สบจ้เฒะ แปลว่า สอบความรู้

- ท. เส้า /sɛ̃w/ : ข. สาวโกตง /saːv kdaon/

คำ "เส้า" ในภาษาไทย หมายถึง ไม้ที่ไต่ตั้ง
 เป็นหลัก หรือเป็นเครื่องรองรับสิ่งอื่น และตรงกับคำ "สาว" ในภาษาเขมร คำ "สาว"
 เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏลำพัง จะปรากฏกับคำเขมร "โกตง" เป็น สาวโกตง
 แปลว่า เส้าใบเรือ

- ท. แสง /sɛ̃ːŋ/ : ข. บ้างแสง /baŋ saen/

คำ "แสง" ในภาษาไทย หมายถึง ความสว่าง
 ความโพล่ง และตรงกับคำ "แสง" ในภาษาเขมร คำ "แสง" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏ
 ลำพัง จะปรากฏกับคำ "บ้าง" เป็น บ้างแสง หมายถึง เครื่องสูงอย่างหนึ่งสำหรับใช้ใน
 รั้วขบวนพิธีแต่ คู่กับทานตะวันอยู่ระหว่างฉัตร

¹ ดูข้อ 3.2.4

ท. หาง /hǎ:ŋ/ : ข. แหฺสหาง /khsae ha:ŋ/

คำ "หาง" ในภาษาไทย หมายถึง ส่วนท้าย
แห่งลำตัวสัตว์ต่อกันออกไป และตรงกับคำ "หาง" ในภาษาเขมร คำ "หาง" เป็น
หน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏลำพัง จะปรากฏกับคำเขมร "แหฺส" เป็น แหฺสหาง แปลว่า
เชือกที่รัดจากโคนหางสัตว์ เช่น ช้าง ม้า เป็นต้น

ท. แหฺง /hɛ:ŋ/ : ข. กุบาลแหฺง /kba:l haen/
สูงฺวัตแหฺง /sɯ:c haen/

คำ "แหฺง" ในภาษาไทย หมายถึง ไม่มีน้ำ
หมคน้ำ และตรงกับคำ "นตง" ในภาษาเขมร คำ "แหฺง" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏ
ลำพัง จะปรากฏกับคำ กุบาล หรือ สูงฺวัต เป็น กุบาลแหฺง หมายความว่า คนฉมน้อย
(เป็นคำไม่สุภาพ) และ สูงฺวัตแหฺง หมายความว่า แหฺง (ดู 3.2.4)

ท. ออก /ʔok/ : ข. แหฺสออก /khsae ʔok/

คำ "ออก" ในภาษาไทย หมายถึง อวัยวะคานหน้า
ระหว่างคอกับท้อง ตรงกับคำ "ออก" ในภาษาเขมร คำ "ออก" เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏ
ลำพัง จะปรากฏกับคำเขมร "แหฺส" เป็น แหฺสออก" แปลว่า เชือกที่รัดตรงออก

ท. ออน /ʔɔ:n/ : ข. อนจิตฺต /ʔon cet/

คำ "ออน" ในภาษาไทย หมายถึง ไม่กระต้าง
ไม่จัด ไม่แก่ ไม่นิ่งและนุ่ม เป็นต้น ตรงกับคำ "อน" ในภาษาเขมร คำ "อน" เป็น
หน่วยคำไม่อิสระ ไม่ปรากฏลำพัง จะปรากฏกับคำ "จิตฺต" เป็น อนจิตฺต หมายถึง เห็น้อยใจ
จิตใจเพลี่ย เบื่อ เป็นต้น

คำบางคำที่กล่าวแล้วข้างต้น ปรากฏเป็นคำปกติในภาษาไทยด้วย จึงอาจจะ
สันนิษฐานได้ 2 ประการ ดังนี้

1. เชมรยืมคำไทยไปประสมกับคำอื่น ส่วนที่เหมือนกันก็จะเป็นเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของคำประสม เช่น ว่างนน แซ่สอก เป็นต้น
2. คำบางคำเป็นคำที่ไทยใช้ประสมกับคำบาลีสันสกฤต หรือ คำเขมร อยู่แล้ว เชมรรับไปทั้งคำ หรือไทยประสมคำใช้ตรงกับที่เขมรรับไป ประสมคำในเขมร เช่น ไบฎีกา ฎกจนุหน์ และ เลื่องฤา เป็นต้น

3.4 คำที่ปรากฏในภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ

มีคำไทย-เขมร หลายคำที่ไม่อาจใช้เกณฑ์ต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วพิจารณาได้ว่าเป็นคำไทย คำไทย-เขมร เหล่านี้ปรากฏในภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น ภาษาถิ่นใต้¹ ภาษาถิ่นเหนือ² และภาษาถิ่นอีสาน³ หรือภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ นอกประเทศไทย⁴ เมื่อตรวจสอบคำเหล่านี้กับคำที่มีในภาษาเขมรถิ่นต่าง ๆ ซึ่งนักภาษาศาสตร์

¹วิทยาลัยครูสงขลา. พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้. (ฉบับชั่วคราว) (สงขลา: โรงพิมพ์สงขลา, 2514)

²เมฆ รัตนประสิทธิ์. พจนานุกรมไทยญวน-ไทย-อังกฤษ. (พระนคร, 2508)

³พจนานุกรมภาคอีสาน-ภาคกลาง, ฉบับปณิธานสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ตีพิมพ์หลายครั้ง) (พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง, กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2515)

⁴Fang Kuai Li, A Handbook of Comparative Tai. (Hawaii: The University Press of Hawaii, 1977)

หลายท่านได้บันทึกไว้ คือ ภาษาเบียด (Biat) ¹ โกโฮ (Kôho) ² โรไตล (Rôglai) ³ และรายการคำในภาษาซำเร (Samre) ของ (Xong) เสตียง (Stieng) บานาร์ (Bahnar) จัต (Cat) ซาสู (Soue) และ ซาเหิน (Hin) ⁴ แล้วพบคำเพียง 2 คำ ซึ่งปรากฏเฉพาะในถิ่นใดถิ่นหนึ่งของภาษาถิ่นเขมร ในขณะที่ถิ่นอื่น ๆ ใช้อันซึ่งมีรูปคำ แยกต่างไปทั้งหมด คำ 2 คำนั้น คือ

คำไทย-เขมร	ภาษาถิ่นไทย				ภาษาถิ่นเขมร
	Tone	Siamese	Lungchow	Po-ai	
ก	Al	khoo	koo	hoo	ko (Biat)
แกว	Al	kseu	keeu	cheu	keo (Biat)

ด้วยเหตุที่คำทั้งสองนี้ปรากฏในภาษาถิ่นของไทยทุกถิ่น แต่ปรากฏในเขมรเฉพาะถิ่นเดียวเท่านั้น จึงอาจจะสันนิษฐานว่า อาจเป็นคำที่บังเอิญมีรูปมาพ้องกัน หรือต่างก็ได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่นภาษาใดภาษาหนึ่งมาด้วยกัน แต่ในขณะนี้ หลักฐานเท่าที่มีอยู่ทำให้สรุปได้

¹E. Hoeffel, Lexique Franco - Biat. (Saigon : Imp. De L'Union NG - VAN - CUA, 1936)

Biat เป็นภาษาถิ่นที่พูดอยู่ในแถบที่ราบสูง (Haut - Chhlong)

²⁻³ Gilbert Bochet, Lexique Polyglotte: Français Kôho Rôglai Viêtnamien (Saigon: France - Asia, 1953)

Kôhō และ Roglai เป็นภาษาถิ่นที่พูดอยู่ในแถบที่ราบสูง (Haut - Donnai) ในเวียตนาม

⁴Francis Garnier, Voyage d'exploration en Indo - Chine 2 vols. (Paris: Hachette, 1873)

แต่เพียงว่า ไทยมีการใช้คำทั้งสองนี้แพร่หลายในดินต่าง ๆ มากกว่าเขมร ดังนั้นหากจะมีการยืมคำกันขึ้น ผู้ยืมคำทั้งสองนี้ ควรจะเป็นภาษาเขมร ซึ่งยืมไปจากภาษาไทย

การพิจารณาคำไทย-เขมรที่ปรากฏในภาษาถิ่นต่าง ๆ นั้น จะพิจารณาจากคำไทยถิ่นต่าง ๆ ตามที่ F.K.Li ได้ศึกษาเปรียบเทียบไว้ในหนังสือ "A Handbook of Comparative Tai"¹ โดยแบ่งคำตามระบบเสียงและคำศัพท์เฉพาะถิ่นเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มไทยตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่มไทยกลาง และกลุ่มไทยเหนือ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยไทยถิ่นต่าง ๆ หลายถิ่น เฉพาะถิ่นที่ F.K.Li นำมาเป็นขอมูลมี ดังนี้

กลุ่มไทยตะวันตกเฉียงใต้ ประกอบด้วยไทยถิ่นต่าง ๆ 7 ถิ่น ได้แก่ Siamese, Ahom, Shan, Lao, Lü, Black-Tai และ White-Tai

กลุ่มไทยกลาง ประกอบด้วยไทยถิ่นต่าง ๆ 5 ถิ่น ได้แก่ Tay Tho, Nung, T'ien-pao และ Lungchow

กลุ่มไทยเหนือ ประกอบด้วยไทยถิ่นต่าง ๆ 3 ถิ่น ได้แก่ Po-ai, Muming และ Diou

F.K.Li กำหนดภาษาถิ่นที่สำคัญ 4 ถิ่น ในกลุ่มไทยต่าง ๆ คือ กลุ่มไทยตะวันตกเฉียงใต้ มี ไทย, Siamese เป็นถิ่นสำคัญ กลุ่มไทยกลางมี ไทย, Lungchow เป็นถิ่นสำคัญ และกลุ่มไทยเหนือมี ไทย, Po-ai เป็นถิ่นสำคัญ ในการเทียบคำไทยถิ่น 3 ถิ่น F.K.Li ได้ใช้คำศัพท์ของถิ่นทั้ง 3 เป็นหลัก ถ้าคำศัพท์คำใดของถิ่นทั้ง 3 ไม่ปรากฏ แต่ปรากฏในไทยถิ่นอื่น ซึ่ง F.K.Li จัดอยู่ในไทยถิ่นกลุ่มเดียวกัน จึงจะนำคำศัพท์ของ

¹ Fang Kuai Li, A Handbook of Comparative Tai. Hawaii: The University Press of Hawaii, 1977)

ถิ่นนั้น ๆ มาอธิบายแทน การพิจารณาคำไทย-เขมร ที่ปรากฏในไทยถิ่นต่าง ๆ ก็จะใช้
แนวการเทียบคำตามแบบของ F.K.Li,

คำไทย-เขมร ที่พิจารณาจากการเทียบคำภาษาไทยถิ่นมี 45 คำ ทุกคำพจนานุกรม
เขมรมีได้บันทึกว่าเป็นคำไทย

คำไทย-เขมร	คำไทย	Tone	Siamese	Lungchow	po-ai
ก	คอ	A2	khoo	koo	hoo
กง	กอง	A1	koon	-	koon
กั				(Tho) kon	
กง	กง	A1	kon	-	kon
กาก	กาก	D1L	kaak	-	kiik
ก่าง	กาง	A1	kaan	khaan	kaan
แกว	แกว	A1	keeu	keeu	cheu
โกง	โกง	A1	kon	-	-
				(Tay) cong B1	(Dioi) kong B1
กำ	กำ	A1	kam	kam	kam
กรุง	กรง	B1	kron	hun	lon
ชาติ	ชาติ	D1L	khaat	khaat	kaat
เขี้ยว	เขี้ยว	A1	khiau	kheeu	heeu
ไข	ไข	A1	khai	khai	haai
ชวาน	ขวัญ	A1	khwan	kwan	hon
ชาติ	ชาติ	D2L	khaat	-	haan
แคว	แคว	A2	khsem	-	heen

คำไทย-เขมร	คำไทย	Tone	Siamese	Lungchow	Po-ai
ความ	ความ	A2	khwaam	vaam	-
ข้าง	ข้าง	A1	khaŋ	-	čaŋ
เงือก	เงือก	D2L	ŋiak	ŋiak	ŋiik
จาก	จาก	D1L	čaak	-	šaak
จาน	จาน	C1	čaan	- (Tho)čeen	šaam
จุก	จุก ¹	D1S	čuk	-	šuk
ชาย	ชาย ²	C2	čhaai A2	- (Tay)chai C2	šaai C2
ฉิบ	ฉิบ	D1L	čiiip	čip D1S	(Dioi) chip
จำ	จำ ³	B2	- (Lao)ñam C1	-	jaam
แดน	แดน	A1	dɛɛn	-	(Dioi) den
ตัน	ตัน	A1	tan	- (Tho)tan	tan
ตัว	ตัว	A1	tua	tuu	tuu A2

¹จุก มีความหมายเฉพาะ อุก ปิค และ ชุก

²ชาย มีความหมายเฉพาะ ริมและปลาย

³ไทยในประเทศไทยไว้คำ จำ หมายถึง ช้ำ ๆ ถี่ ๆ ลงในที่เดียว เจน จำให้
แตก ๆ แลวคอยกิน

คำไทย-เขมร	คำไทย	Tone	Siamese	Lungchow	Po-ai
ตาม	ตาม	A1	taam	taam	taam
เต็อน	เต็อน	A1	tian	-	tiin
ตง	ตง	A1	thun	thun	sɔŋ
ตย	ตอย	A1	thooi	thooi B1	tooi B1
แตม	แตม	A1	theem	(Tho)theem	tem
แตว	แตว	A1	thesu	teeu A2	teeu A2
นาง	นาง	A2	naarj	naarj	naarj
(กั)พรา	(กั)พรา	C2	kam-phraa	pjaa	ɕaa
มิง	มิง	A2	minj	mai	minj
ชาย	ชาย	A2	jaai	taai	taai B1
ราก	ราก	D2L	raak	laak	luuk
รูต	รูต	D2L	ruut	-	loot
ลอก	ลอก	D2L	loot	loot D1L	loot
ลาก	ลัก	D2S	lak	lak	lak
ลาย	ลาย	A2	laai	laai	laai
สัก	สัก	D1S	sak	-	(Dioi)sak
เสี้ย	เสี้ย	A1	sia	le	(Dioi)sie E1
หาบ	หาบ	D1L	haap	haap	laap

นอกจากนี้ F.K.Li ยังได้บันทึกคำศัพท์ภาษาลื้อ¹ ไว้ประมาณ 3510 คำ และ
 คร.ปราณี กุลละวณิช² ได้นำคำไทยกรุงเทพฯ มาเปรียบเทียบกับคำในภาษาลื้อประมาณ
 150 คำ ผู้วิจัยจะเทียบคำไทยในภาษาถิ่นลื้อและกรุงเทพฯ เฉพาะที่ปรากฏตรงกับคำไทย-เขมร
 12 คำ ดังนี้

คำไทย-เขมร	คำไทย	Tone	Siamese	Lu
แกม	แกม	A1	ke:m	ke:m
ง	งอ	A2	ŋɔ:	ŋɔ:
ตูป	ตูป	D1S(L)	tu:p	tup
บอย	บวย	A1	buey	boi
ผูก	ผูก	D1S(L)	phu:k	p'uk
พาน	พัน	A2	phan	p'an
ริม	ริม	A2	rim	'rim
โรง	โรง	A2	ro:ŋ	'ron
ลง	ลง	A2	lo:ŋ	lon
วง	วง	A2	won	vun
แสน	แสน	A1	se:n	se:n
หีบ	หีบ	D1S(L)	hi:p	hip

¹F.K.Li, Lü (Yu Yin - hsi) MSS.

²ปราณี กุลละวณิช "การบรรยายวิชาสัมมนาภาษาไทยเปรียบเทียบ" หลักสูตร
 ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2519. (ถ่ายเอกสาร)

ผู้วิจัยจึงจัดคำที่ปรากฏในภาษาถิ่นต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นคำไทย หนึ่งโครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองถิ่นต่าง ๆ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้สำรวจคำถิ่นต่าง ๆ ของเขมรเฉพาะที่พูดในประเทศไทย 4 ถิ่น คือ กูย (ส่วย) เขมรสุรินทร์ ร่อง และ โส¹ โดยใช้รายการคำที่ William J. Gedney กำหนดไว้ 1161 คำ และบันทึกคำภาษาเหล่านั้นไว้ด้วยตัวอักษรแทนเสียง เมื่อนำคำไทย-เขมรที่ได้ศึกษาในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ไปเทียบดูพบว่า มีคำที่เขมรถิ่นเหล่านี้ใช้ตรงกันทุกถิ่นเพียง 4 คำ ซึ่งปรากฏในเขมรทั้ง 4 ถิ่นตรงกันและปรากฏในไทยถิ่นต่าง ๆ ด้วย ดังนี้

ไทย		เขมร			
		กูย	เขมรสุรินทร์	ร่อง	โส
กู	B2	khuu	kuu	ku:	ku:
สัก	D1S	sak	sa?	sak	sak
ตุง	A1 / ไถ C1	thun	than	thun	tai
ตูก	D1L	thvɔk	thoo?	thu:k	thm:k

เนื่องจากคำถิ่นของไทยเป็นคำที่ได้จากถิ่นที่อยู่ห่างไกลกัน ส่วนคำถิ่นของเขมรเหล่านี้ได้จากถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย จึงอาจจะเป็นได้ที่คำเหล่านี้นอกจากจะเป็นคำไทยที่ยืมไปใช้ในเขมรแล้ว ยังยืมไปใช้ในภาษาถิ่นของเขมรด้วย เพราะในจำนวน 1161 คำ นั้นก็มีคำไทยอยู่หลายคำ ที่เชื่อว่าเป็นคำยืมจากไทย เพราะปรากฏในภาษาของบางในภาษาโซบาง และในภาษาเขมรสุรินทร์บาง ไม่ตลอดทุกถิ่น และคำเหล่านี้ภาษาเขมรถิ่นอื่นนอกประเทศไทยใช้คำที่ต่างออกไปทั้งสิ้น (นอกจากคำว่า คอ และ แกว ซึ่งปรากฏในเบียต (Biat) อีก 1 ถิ่นเท่านั้น)

¹รายการคำภาษาถิ่น ดูได้ที่แผนกวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อัคราเนา)

คำไทย	ถิ่นไทย			ถิ่นเขมร		
	Tone	Siamese	Lungchow	Po-ai		
กอง	A1	kooŋ	-	kooŋ	kaaŋ	เขมรสุรินทร์
			(Tho)kooŋ		ka:ŋ	ของ
					ko:ŋ	โซ่
แกว	A1	keeu	keeu	čeeu	keeu	เขมรสุรินทร์
					kx:u	ของ
					ke:u	โซ่
กำ	A1	kam	kam	kam	kam	กุ่ม
					kam	ของ
ขัง	A1	khaŋ	-	čaaŋ	khaŋ	เขมรสุรินทร์
					khaŋ	กุ่ม
					khaŋ	โซ่
เขี้ยว	A1	khiau	kheeu	heeu	khiiu	เขมรสุรินทร์
					kheu	กุ่ม
					khi:eu	ของ
					khieu	โซ่
คอ	A2	khoo	koo	hoo	koo	เขมรสุรินทร์
ทัว	A1	tua	tuu	tuu A2	to:	โซ่

ถิ่นไทย					ถิ่นเขมร	
คำไทย	Tone	Siamese	Lungchow	Po-ai		
นาง	A2	naaŋ	naaŋ	naaŋ	niiaŋ	เขมรสุรินทร์
					niiaŋ	กุก
					na:ŋ	ของ
					ni:ŋ	ไซ
(กำ)พราC2		kam-phraa	pjaa	๕aa	kam-priia	เขมรสุรินทร์
					kaan mphriia	กุก
					kampra:	ของ
ลาย	A2	laai	laai	laai	laai	เขมรสุรินทร์
					liiai	กุก
					la:i	ของ
					liai	ไซ
หัน	D1	han	(Wuming)ron	loon	han	เขมรสุรินทร์
					han	ของ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย